

Jill Mehlbye

akf

**Seksuelle overgreb på
børn og unge på døgninstitution
– omfang og indsats**

Akf's publikationer forhandles gennem boghandelen og gennem akf forlaget, Nyropsgade 37, 1602 København V
Telefon: 33 11 03 00 eller Fax: 33 15 28 75
Direkte bogbestilling: Telefon: 33 11 58 12
E-mail: eva@akf.dk
Internet <http://www.akf.dk>

© Copyright: 2006 akf og Jill Mehlbye

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til akf.

© Copyright foto på omslag:
Lars Degnbol, PHONOWERK

Forlag: akf forlaget
Isbn. nr.: 87-7509-803-2

September 2006

**Seksuelle overgreb på børn og unge på
døgninstitution – omfang og indsats**

af

Jill Mehlbye

Akf forlaget
September 2006

Forord

Initiativet til den foreliggende undersøgelse er udsprunget af regeringens handlingsplan fra 2003 om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn, hvor der i forbindelse med denne handlingsplan er iværksat en række undersøgelser om seksuelle overgreb på børn og unge.

Foreliggende rapport omhandler resultaterne af en akf-undersøgelse på landets døgninstitutioner, hvor omfanget og karakteren af seksuelle overgreb på børn og unge, såvel før som under anbringelsen, er undersøgt.

Undersøgelsen er finansieret af Sygekassernes Helsefond og akf.

Personalet på de døgninstitutioner, som indgik i undersøgelsen takkes for deres bidrag til undersøgelsens gennemførelse.

Docent Jill Mehlbye har stået for undersøgelsens gennemførelse og udarbejdelse af rapporten. Studentermedarbejder Vibeke Pihl har medvirket ved litteraturstudierne og studentermedarbejder Louise Scheel Thomsen har medvirket i gennemførelsen af interview på døgninstitutionerne.

Jill Mehlbye

September 2006

Indhold

1 Sammenfatning	7
2 Formål og baggrund for undersøgelsen	12
2.1 Formål med undersøgelsen	12
2.2 Baggrund for undersøgelsen	12
3 Beskrivelse af problemstillinger, metode og datagrundlag	15
3.1 Problemstillinger i undersøgelsen	15
3.2 Definition af seksuelle overgreb	16
3.3 Metode og datagrundlag	18
3.3.1 Spørgeskemaundersøgelsen	19
3.3.2 Interview med udvalgte døgninstitutioner	21
4 Omfanget og karakteren af seksuelle overgreb inden døgnanbringelsen	23
4.1 Institutionernes skøn over andel børn og unge udsat for seksuelle overgreb	23
4.2 Institutioner med konkrete erfaringer inden for de sidste to år	25
4.3 Antal anbragte børn og unge udsat for seksuelle overgreb	27
4.4 Hvem har begået overgrebet?	28
4.5 Betalte seksuelle ydelser	28
4.6 Hvem har oplyst institutionen om overgrebet?	29
4.7 Interview med udvalgte døgninstitutioner	29

5 Tegn på seksuelle overgreb	36
6 Indsatsen over for børn og unge udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen	40
6.1 Kommunernes indsats over for børnene og de unge	40
6.2 Døgninstitutionernes indsats under anbringelsen	41
6.3 Interview med udvalgte døgninstitutioner	43
7 Børn og unge udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen ...	46
7.1 Institutionernes skøn over andel børn og unge udsat for seksuelle overgreb	46
7.2 Antal børn og unge udsat for seksuelle overgreb inden for de sidste to år	47
7.3 Interview med udvalgte døgninstitutioner	51
8 Institutionernes viden om seksuelle overgreb	55
8.1 Kendskab til skriftlige vejledninger og handleplaner	55
8.2 Personaledrøftelser samt deltagelse i kurser og uddannelsesforløb....	56
8.3 Institutionens særlige opgaver og handlingsplan.....	58
Litteratur	60
English Summary	62

1 Sammenfatning

Hvor stort er problemet?

Børn og unge på døgninstitution er en særlig udsat gruppe, hvad angår seksuelle overgreb. De er ofte vokset op i hjem med massive sociale og personlige problemer, hvor forældrene ikke har formået at give deres børn de trygge, stabile rammer og den følelsesmæssige omsorg, børn har behov for. Det betyder, at børnene vokser op med et stort behov for omsorg og opmærksomhed og derfor kan være »lette ofre« for det, der ligner varme og omsorg fra andre mennesker. Samtidig har børnene ikke lært at sætte grænser i forhold til andre mennesker, ligesom de ofte selv har været udsat for grænseoverskridende adfærd fra de voksnes side.

Akf har foretaget en undersøgelse af landets døgninstitutioner i efteråret 2005, som dels består af en spørgeskemaundersøgelse, dels en interviewundersøgelse. Undersøgelsen viser, at lidt over 80% af alle døgninstitutioner skønner, at de har modtaget børn og unge, som inden deres anbringelse på institutionen har været udsat for seksuelle overgreb, ligesom lige så mange institutioner også skønner, at de har eller haft børn, som under opholdet på institutionen har været udsat for seksuelle overgreb.

Det gælder især døgninstitutioner for børn og unge med socioemotionelle problemer og for unge med psykiske lidelser. Derimod er det sjældent, at døgninstitutioner for børn med psykiske og fysiske handicap oplyser, at de har eller har haft erfaring med børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb før eller under deres ophold på døgninstitutionen.

Samlet set er der, målt over to år, 572 børn og unge på undersøgelsens 149 døgninstitutioner, som døgninstitutionen enten med sikkerhed ved –

eller som institutionen har velbegrundet mistanke om – har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

Døgninstitutionerne rapporterer, at de med sikkerhed ved, at 270 af de 572 børn og unge, har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen. At de ved det med sikkerhed skyldes, at der er faldet dom, at krænkeren har indrømmet overgrebet, eller at barnet selv har fortalt det, og at barnets oplysninger er blevet understøttet af en voksen. 74 af børnene og de unge var drenge.

For næsten halvdelen af børnene er seksuelle overgreb inden anbringelsen anledningen til – eller en del af anledningen til – at de er blevet døgnanbragt.

Hvad angår seksuelle overgreb under anbringelsen er der, målt over to år, 71 børn og unge, herunder 29 drenge, der ifølge døgninstitutionerne, har været udsat for seksuelle overgreb typisk foretaget af et andet barn eller en anden ung på døgninstitutionen.

Interview med udvalgte døgninstitutioner viser, at der kan være mistanke om overgreb, hvis barnet eller den unge fx udviser en stærkt seksualiserende adfærd, udviser voldsom interesse for seksuelle emner, er ukritisk opsøgende i sin kontakt til fremmede voksne, og – hvad pigerne angår – udviser en seksuelt indladende adfærd over for det andet køn. Men mistanken kan være svær at få bekræftet. Enten er barnet/den unge ikke parat til at fortælle om det, men kommer alene med uklare eller skjulte meldinger, eller forældrene nægter, at deres barn har været udsat for et seksuelt overgreb.

Institutionerne er samtidig varsomme med at »overfortolke« børnenes og de unges adfærd, da erfaringen også viser, at der ikke er entydige signaler på, at et barn eller en ung har været udsat for seksuelle overgreb.

Seksuelle overgreb før anbringelsen

To tredjedele af institutionerne oplyser, at de inden for de sidste to år har eller har haft børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

I langt de fleste tilfælde (81%) er døgninstitutionen blevet informeret af den henvisende socialforvaltning om de børn og unge, der har været udsat for overgreb inden anbringelsen, hyppigst i form af skriftlige oplysning-

ger. I 19% af tilfældene er døgninstitutionen blevet informeret af andre kilder, dog hyppigst af barnet eller den unge selv.

For omkring halvdelen af såvel pigerne som drengene er overgrebet begået af et familiemedlem, hyppigst en stedfar. Derudover kan det være barnets egen far eller en nær slægtning, fx en onkel eller bedstefar. I sjældnere tilfælde er overgrebet begået af en voksen eller ung uden for familien.

Indsats og behandling

Når de børn og unge, der har været udsat for seksuelt overgreb, anbringes på døgninstitutionen, iværksætter døgninstitutionerne i de fleste tilfælde en indsats, typisk i form af samtaler med en pædagog på institutionen. Det er imidlertid sjældent, at børnene og de unge tilbydes en egentlig behandlingsmæssig indsats, fx en terapeutisk behandling ved en psykolog. En evt. psykolog ansat på døgninstitutionen går typisk ind som supervisor for hele personalegruppen.

I interviewene forklarer personalet på døgninstitutionerne, at det kan være meget svært at iværksætte en behandling. Begrundelsen er som oftest, at det seksuelle overgreb indgår som en del af en større problematik, hvor barnet også har været udsat for en række andre overgreb, både fysiske og psykiske. I visse tilfælde skønnes børnene ikke altid parate til at indgå i en bearbejdning af det seksuelle overgreb. Endelig er det ønsket primært at arbejde med hele barnets situation ved fx at lære barnet generelt at sætte grænser over for andre mennesker, frem for dele af barnets problematik.

Personalet føler sig heller ikke altid fagligt klædt på til at behandle – endsige drøfte – de seksuelle overgreb med børnene og de unge. Og nogle føler, at det er et svært emne at tale om, fordi det går ud over deres egne grænser eller blufærdighed.

Seksuelle overgreb under anbringelsen

Lidt over en fjerdedel af de undersøgte døgninstitutioner har konkrete erfaringer med, at der er sket overgreb mellem børnene og de unge på døgninstitutionen inden for de sidste to år. Men det er meget svært at overvåge børnene og de unge konstant. Interview med udvalgte døgninstitutioner viser, at døgninstitutionerne forsøger at forebygge og hindre overgreb blandt børnene og de unge ved, at der sættes regler for, hvordan man er

sammen og opfører sig over for hinanden. Tøj er en af de ting, der er i fokus. Man går ikke nøgen rundt eller er meget seksuelt udfordrende eller inviterende i sit tøjvalg. Børnene er heller ikke alene med et andet barn på deres værelse, og man er »ikke kæresten« med andre på institutionen. Der er desuden øget opsyn med de børn og unge, hvor det vurderes, at der er en særlig stor risiko for, at de forgriber sig på andre børn og unge.

Hvilke generelle forebyggende tiltag iværksættes på døgninstitutionerne?

Det er de færreste af undersøgelsens institutioner, der har en handlingsplan for børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Det gælder kun en fjerdedel af døgninstitutionerne. Det er også et mindretal af institutionerne, der angiver, at de har kendskab til regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003) om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn.

Imidlertid er seksuelle overgreb et tema, som stort set alle døgninstitutioner har drøftet på personalemøder, ligesom personalet på lidt over halvdelen af døgninstitutionerne har været på kurser om temaet.

Samlet set viser undersøgelsen således, at døgninstitutionerne er meget opmærksomme på problemet, og døgninstitutionerne er også nødt til at forholde sig til emnet, fordi de har børn og unge, der har været udsat for generel svær omsorgssvigt og dermed er lette ofre for seksuelle krænkelser – og måske også selv er potentielle krænkere. Men undersøgelsen viser også, at der sjældent sættes en egentlig behandlingsmæssig indsats i værk over døgnanbragte børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Hvordan sikres hjælp og bistand til denne gruppe børn?

Det er vigtigt, at kommuner og døgninstitutioner arbejder tæt sammen om opgaven at sikre særlig støtte og hjælp til de børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, og at bl.a. følgende spørgsmål afklares i dette samarbejde: Er døgninstitutionerne fagligt klædt på til at løfte opgaven med indsatsen for børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, eller skal kommunen være opmærksom på at sikre særlig og individuel behandlingsmæssig bistand til disse børn, også selv om de anbringes på døgnin-

stitution? Hvordan kan døgninstitutionerne forberedes til at takle overgreb blandt børnene og de unge indbyrdes under opholdet på døgninstitutionen, er det mere efteruddannelse, er det kurser og bedre muligheder for at yde en behandlingsmæssig indsats over de børn og unge, der er på døgninstitutionen?

Der må ikke ske det, at denne gruppe børn og unge overlades til sig selv, eller ikke får tilstrækkelig bistand, netop fordi der er risiko for, at de seksuelle overgreb forsvinder i de mange andre problemer, børnene og de unge også har.

2 Formål og baggrund for undersøgelsen

2.1 Formål med undersøgelsen

Det har været formålet med undersøgelsen at kortlægge dels omfanget af børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb *inden* anbringelsen på en døgninstitution, dels omfanget af børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb *under* anbringelsen.

Formålet har også været at beskrive, hvilken indsats der er ydet over for børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb – dels før anbringelsen (foranstaltninger iværksat af kommunen) og dels under anbringelsen. Derudover er det undersøgt, hvordan personalet på døgninstitutionerne håndterer mistanken om, at et barn eller en ung har været udsat for et seksuelt overgreb.

Endelig har det været formålet at undersøge det forebyggende arbejde på døgninstitutionerne for at imødegå seksuelle overgreb på børn og unge under opholdet på døgninstitution.

2.2 Baggrund for undersøgelsen

Initiativet til at undersøge området udsprang af regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003), hvor der i forbindelse med denne handleplan er iværksat en del undersøgelser af problematikken omkring seksuelle overgreb på børn og unge. Et område, der ikke foreligger nogen viden om, er problematikken omkring seksuelle overgreb på børn og unge på døgninstitution.

Fra udenlandske undersøgelser på området ved vi følgende:

Om seksuelle overgreb før anbringelsen uden for hjemmet:

- Mellem en femtedel og en tredjedel af anbragte børn og unge har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen – idet ikke alle undersøgelser er overensstemmende. Undersøgelser af, hvor mange børn og unge, der inden anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb, svinger således mellem 18% og 34%, formodentligt betinget af, hvilke typer af anbringelser man undersøger, og måske også betinget af forskellige definitioner på seksuelle overgreb. (Hobbs et al. 1999; NSPCC 1992).

Om seksuelle overgreb på børn og unge under anbringelse uden for hjemmet:

- 4-13% af børnene anbragt på døgninstitution har været udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen uden for hjemmet – andelen i de enkelte undersøgelser er således meget svingende. Formodentligt også her betinget af, hvilken type anbringelse man har undersøgt og af forskellige definitioner på seksuelle overgreb. Det er, ifølge undersøgelserne, især små børn, børn og unge med handicap samt børn med adfærds- og følelsesmæssige problemer, der er særligt udsatte (Grimshaw & Berridge 1994; Morris & Wheatley 1994; Sinclair & Gibbs 1998).
- Det er især børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen, der også udsættes for seksuelle overgreb under anbringelsen (Lindsay 1997; Fisher & Holloway-Vine 1990).
- Der er en sammenhæng mellem mobbende adfærd på døgninstitutionen og seksuelle overgreb blandt de unge (Browne & Falshaw 1996).
- Der ses kun få, men til gengæld alvorlige overgreb, fra de ansattes side (Fisher & Holloway-Vine 1990).
- Andre børn og unge på institutionen står for 70% af de seksuelle overgreb, som børn og unge udsættes for under opholdet på institutionen (Spencer & Knudsen 1992).
- Det er et svært område at belyse, fordi institutionerne kan være bange for at rapportere om seksuelle overgreb, fordi de er bange for, at det går ud over deres omdømme, og for at de mister troværdighed, hvilket

de mener kan gå ud over antallet af børn, der henvises til institutionen (Powers et al. 1990).

Forskningen viser desuden følgende:

- Seksuelle overgreb på børn og unge afsløres i stor udstrækning ikke og er stærkt underrapporteret (Bagley 1992). Forklaringerne kan ligge hos både de voksne omkring barnet og børnene/de unge selv.
- Børnene og de unge er ofte tilbageholdende med at fortælle om de seksuelle overgreb. Nogle af grundene er en oplevelse af skam, skyld, magtesløshed, forlegenhed og utilstrækkelighed. Andre årsager er, at de ofte vil være bange for at fortælle om overgrebet, fordi de frygter at overgrebene bliver værre, ligesom de kan føle sig skyldige over for krænkeren, eller er bange for repressalier fra krænkerens side. Imidlertid er det afgørende vigtigt for at kunne reducere barnets problemer på grund af overgrebet, og støtte barnets psykiske velfærd, at overgrebet afsløres tidligt eller så hurtigt som muligt efter overgrebet (Bagley 1992).
- Især børn og unge med handicap er udsatte. En undersøgelse viser, at de er to gange så ofte som andre børn udsat for seksuelle overgreb (Sullivan et al. 1997). En anden undersøgelse viser, de er tre gange så udsatte som andre børn (Sullivan & Knutson 2000), mens en helt fjerde undersøgelse viser, at de er næsten fire gange så udsatte (NSPCC 2003). Undersøgelser på området viser desuden en tro på, at netop denne gruppe børn ikke udsættes for overgreb og at de opfattes (som mere) utroværdige end andre børn (NSPCC Miller 2002).

Set ud fra de internationale undersøgelser på området var der således al mulig grund til at undersøge området i Danmark, selv om det er et meget vanskeligt område for forskning.

3 Beskrivelse af problemstillinger, metode og datagrundlag

3.1 Problemstillinger i undersøgelsen

Undersøgelsen har fokuseret på følgende tre hovedproblemstillinger:

- I. I hvor vid udstrækning har institutionerne erfaringer med, at de børn og unge, der anbringes på døgninstitutionen, har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen?

Med følgende delspørgsmål:

1. Hvorfra har institutionerne oplysningerne om overgrebet?
2. Hvem har begået overgrebet?
3. Har den anbringende kommune inden anbringelsen iværksat en indsats over for de børn, som de ved er blevet udsat for overgreb?
4. I hvor vid udstrækning iværksætter institutionerne selv en indsats, og i bekræftende fald, hvilken indsats?

- II. I hvor vid udstrækning, har institutionerne erfaringer med, at der sker seksuelle overgreb på børnene under deres ophold på institutionen?

Med følgende delspørgsmål:

1. Hvorfra har institutionerne oplysningerne om overgrebet?
2. Hvem har begået overgrebet?
3. Hvad har institutionerne foretaget sig som konsekvens af overgrebene?

III. Hvordan er institutionerne forberedte på at håndtere evt. overgreb på institutionen?

Med følgende delspørgsmål:

1. Hvilket kendskab har institutionerne til skriftligt materiale om seksuelle overgreb på børn og problemstillinger i relation hertil?
2. I hvilken udstrækning har institutionernes personale deltaget i kurser og uddannelsesforløb om seksuelle overgreb på børn?
3. I hvilken udstrækning har institutionerne udarbejdet handleplaner i forbindelse med håndteringen af seksuelle overgreb på børn og unge?

3.2 Definition af seksuelle overgreb

Indledningsvist defineredes seksuelle overgreb med henblik på, at alle undersøgelsens institutioner havde en fælles forståelse af begrebet i forbindelse med spørgeskemaundersøgelse og interviewundersøgelse.

Definition

Der anvendtes følgende definition med fokus på såvel aktive som passive/psykiske seksuelle overgreb:

Der er tale om et seksuelt overgreb, hvis den ene part ikke ønsker den seksuelle kontakt eller bliver lokket, presset eller truet til at gøre noget, som han eller hun ikke har sagt ja til eller ikke forstår konsekvenserne af. Der kan også være tale om et seksuelt overgreb, selv om »krænkeren« ikke rører ved ofret.

Et fysisk seksuelt overgreb er fx, hvis »krænkeren« berører ofrets krop eller kønsdele, har samleje med eller tvinger vedkommende til at berøre »krænkerens« kønsdele. Et ikke fysisk seksuelt overgreb er fx, hvis »krænkeren« blottet sig for ofret, tvinger ham eller hende til at se pornografiske billeder eller film eller til at klæde sig af.

I undersøgelsen blev spurgt til, hvor mange børn og unge, der havde været indskrevet på institutionen inden for de sidste to år, som havde været udsat for seksuelle overgreb før og under opholdet på institutionen. Det kunne være overgreb foretaget af familiemedlemmer (incest), dvs. voksne

og/eller børn og unge i familien, det kunne også være overgreb foretaget af voksne eller unge uden for familien.

I undersøgelsen blev dels spurgt til, hvor mange børn og unge, institutionerne med sikkerhed vidste, havde været udsat for seksuelle overgreb, dels hvor mange børn og unge, de havde mistanke om havde været udsat for seksuelle overgreb.

Med sikkerhed

Ved »med sikkerhed« defineredes ved, at institutionen vidste, at der havde fundet overgreb sted enten ved, at der var sket en domfældelse eller foretaget en sigtelse, ved at krænkeren havde indrømmet overgrebet, eller ved at institutionen havde en stærk velbegrundet mistanke om, at der havde fundet et overgreb sted, fx ved at barnet havde fortalt det, og at barnets fortælling om overgrebet var bekræftet af en voksen.

På denne måde blev begrebet med »sikkerhed« defineret forholdsvis bredt, og det blev op til den enkelte institution at vurdere, om de synes, at de med rimelig sikkerhed kunne sige, at det enkelte barn havde været udsat for overgreb.

Interviewene (jf. kap. 3.3.2) med de udvalgte institutioner viste, at det seksuelle overgreb på barnet kunne være oplyst fra socialforvaltningens side ved anbringelsen, eller det kunne være oplyst fra barnets side eller af en voksen. I nogle tilfælde havde der været en retssag med en evt. domfældelse, men da det langt fra er altid, at et overgreb kan bevises juridisk, var det ikke det eneste kriterium for »viden med sikkerhed«.

Interview med udvalgte døgninstitutioner viste således også, at institutionerne definerede »med sikkerhed« på forskellig vis. Det dominerende billede var, at det skønnedes sikkert, når

- socialforvaltningen havde oplyst det ved anbringelsen eller
- barnet/den unge selv havde udtrykt det samtidig med, at det var bekræftet af en voksen (oftest den ene eller begge forældre) eller
- krænkeren selv havde indrømmet det.

Kun i relativt få tilfælde var der sket en domfældelse i sagen, netop fordi seksuelle overgreb er svært at bevise juridisk.

Mistanke

I undersøgelsen blev der også spurgt til, i hvor mange tilfælde institutionen havde mistanke om, at et overgreb havde fundet sted.

Det drejer sig her om tilfælde, hvor man som personale har fået signaler om, at overgreb har fundet sted, men uden, at man med sikkerhed kan sige, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb.

Mistanken kan være baseret på, at barnet i sine udsagn synes at afsløre, at det har været udsat for overgreb, men uden, at det var blevet udtalt direkte, hverken fra barns eller forældres side, endsige bevist retsligt. Det kan være hentydninger, der er dukket op i samtaler med barnet/den unge om, at »nogen« har gjort noget ved barnet.

Mistanken kan også være baseret på barnets påfaldende seksualiserede adfærd, hvor en meget udfordrende påklædning eller en meget seksuelt inviterende adfærd, hvor barnet har stor fokus på seksualitet og seksuelle emner kan være et signal på, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb, uden at man dog som institution kan opfatte det som et sikkert signal på overgreb.

3.3 Metode og datagrundlag

Der er gennemført dels en spørgeskemaundersøgelse stilet til alle døgninstitutionerne i landet, dels interview på en række døgninstitutioner udvalgt på basis af spørgeskemaundersøgelsen.

Spørgeskemaundersøgelsens overordnede spørgsmål var at besvare følgende hovedspørgsmål:

- Hvor mange af institutionernes børn og unge har inden for de sidste to år været udsat for seksuelle overgreb før og under indskrivningen på institution?
- Hvem har begået overgrebene?
- Hvem har oplyst institutionen om overgrebene?
- Hvilke indsatser og strategier har institutionen i forhold til seksuelle overgreb?
- Hvor megen fokus er der på institutionerne på problematikken seksuelle overgreb på børn og unge og indsatsen over for disse børn?

Formålet med interview med udvalgte døgninstitutioner var dels at gennemføre en uddybende undersøgelse af spørgeskemaundersøgelsens resultater med særlig fokus på institutionernes erfaringer med børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb før anbringelsen, og deres erfaringer med evt. krænkende adfærd mellem børnene og de unge på institutionen. Dels at undersøge institutionernes indsats i det behandlende og forebyggende arbejde i forhold til seksuelle overgreb på børnene og de unge.

Alle oplysninger fra dataindsamlingen anonymiseredes, ligesom alle institutionerne blev lovet fortrolighed omkring alle afgivne oplysninger.

3.3.1 Spørgeskemaundersøgelsen

Svarprocent

Efteråret 2005 udsendtes der 228 spørgeskemaer adresseret til døgninstitutioner registreret i Danmarks Statistik i 2004.

Blandt disse udgik 17 døgninstitutioner af følgende årsager: Institutionen var nedlagt, institutionen var midlertidigt lukket på grund af omstruktureringer, og institutionen havde ændret målgruppe eller opgave. Desuden udgik to aflastningsinstitutioner samt to rene akutinstitutioner af undersøgelsen, hvor forstanderen/lederen ikke syntes de havde overblik over de mange børn og unge, som de har i løbet af et år, og som ofte opholder sig meget kort tid på institutionen. Der var dog blandt de institutioner, der besvarede spørgeskemaet, også enkelte akutinstitutioner.

Det vil sige, at den samlede undersøgelsespopulation udgjorde 211 institutioner. Heri indgik en række forskellige døgninstitutioner, dvs. med børn og unge i forskellige aldre, og med børn og unge med forskellige typer af problemer, såsom socioemotionelle problemer, psykiske problemer/lidelser og med fysiske og psykiske handicap.

Der udsendtes to rykkere, og samlet set fik institutionerne i alt tre måneder til at besvare spørgeskemaet, fordi flere institutioner bad om forlængelse, og fordi det var ønskeligt med en så høj svarprocent som muligt. Rykkerne og forlængelsen af tidsfristen fik tillige en del af dem, der valgte ikke at deltage i undersøgelsen til telefonisk eller skriftligt at orientere om, hvorfor de ikke deltog.

I alt deltog 149 døgninstitutioner i undersøgelsen, mens 62 institutioner ikke deltog i undersøgelsen. Nogle af disse døgninstitutioner angav, at de ikke havde tid, da det ville tage lang tid at finde oplysningerne om de enkelte børn frem, og andre angav, at de ikke behandlede overgrebsproblematikken separat, da børnene og de unge måtte beskrives som generelt omsorgssvigtede, hvorfor en evt. overgrebsproblematik ikke kunne ses separat fra barnets/den unges samlede problemer. Derudover reagerede en række døgninstitutioner aldrig på henvendelsen trods rykkere. En af årsagerne til dette kunne være omstruktureringer af institutionen fx til dagbehandlingssted, ændret målgruppe eller lignende, da undersøgelsen afslørede, at der på dette tidspunkt skete en del ændringer landet over inden for døgninstitutionsområdet.

I alt 149 institutioner ud af 211 institutioner deltog, hvilket betød en svarprocent på 71.

Der synes i spørgeskemaundersøgelsen at være en ligelig repræsentation mellem forskellige institutionstyper og mellem de forskellige dele af Danmark. Derfor er det rimeligt at antage, at undersøgelsen er bredt dækkende for døgninstitutioner for børn og unge i Danmark.

Da der er faldet en del institutioner ud af undersøgelsen, betyder det, at undersøgelsen ikke viser et fuldstændigt billede af, hvor mange børn og unge, anbragt på døgninstitution inden for to år, der har – eller hvor der er mistanke om, at de har – været udsat for seksuelle overgreb før og under institutionsopholdet. Undersøgelsen kan i stedet give et indtryk af omfanget, og minimumstallet.

Det er heller ikke muligt at opgøre andelen af børn indskrevet på institution, der har været udsat for seksuelle overgreb i forhold til det samlede antal børn på institutionen, fordi det ville være en stor opgave at opgøre dette for institutionerne. Det ville kræve, at institutionerne opgjorde, hvor mange børn, der samlet havde været anbragt på institutionen i løbet af de to foregående år, hvilket ikke ville være en nem opgave, da der på de fleste institutioner er en stor udskiftning af børn i løbet af et år.

Undersøgelsen giver derfor først og fremmest et indtryk af omfanget, og ikke mindst, i hvilken udstrækning de enkelte institutioner har erfaringer med børn, som har været udsat for seksuelle overgreb før og under in-

stitutionsopholdet, samt hvordan institutionerne forholder sig til denne problematik.

Præsentation af de deltagende døgninstitutioner

Samlet set deltog

- 59 døgninstitutioner målrettet børn og unge med socioemotionelle problemer
- 38 døgninstitutioner alene med unge med adfærdsproblemer
- 17 døgninstitutioner med børn og unge med psykiske lidelser
- 33 døgninstitutioner for børn og unge med fysiske og psykiske handicap
- 2 spædbørnshjem (som i databearbejdningen er lagt sammen med døgninstitutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer).

I undersøgelsen indgår både helt små institutioner med to børn og unge op til store institutioner med 70 børn og unge. Gennemsnittet for alle institutioner ligger på 17 børn og unge i døgnophold og syv børn og unge på dagpladser (30 af de deltagende døgninstitutioner har dagpladser).

Institutionerne er klart domineret af drenge, idet der i gennemsnit er 10 drenge på døgnpladserne mod i gennemsnit syv piger på døgnpladser på institutionerne.

Institutionerne er domineret af børn og unge i alderen 11-15 år og af unge i alderen 16-18 år (henholdsvis 112 og 103 institutioner). En hel del institutioner (77 institutioner) har børn i alderen 6-10 år. Der er færrest institutioner med børn i alderen 0-5 år (38 institutioner). Denne profil passer godt med aldersfordelingen blandt anbragte børn og unge, som viser, at unge i alderen 14 -17 år dominerer gruppen af anbragte børn og unge (DST 2004).

3.3.2 Interview med udvalgte døgninstitutioner

Blandt de institutioner, der besvarede spørgeskemaet, og som havde svaret, at de gerne ville deltage i en uddybende interviewundersøgelse, udvalgte ni forskellige døgninstitutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer samt døgninstitutioner med unge med adfærdsproblemer, og som havde erfaringer med børn og unge, der har været udsat for

seksuelle overgreb før og under anbringelsen på institutionen. Døgninstitutioner med børn og unge med fysiske og psykiske handicap udgik i denne del. Dels fordi forholdsvis få institutioner inden for denne gruppe angav, at deres børn havde været udsat for seksuelle overgreb, dels fordi en sideløbende undersøgelse (der gennemføres af Socialt Udviklingscenter (SUS) og Videncenter for sociale indsatser vedrørende seksuelle overgreb mod børn (SISO)) undersøger overgrebsproblematikken på døgninstitutioner med børn og unge med handicap.

Følgende typer af døgninstitutioner indgik i interview med udvalgte døgninstitutioner:

- Fem behandlingsinstitutioner med børn og unge i alderen 0-18 år
- To akutinstitutioner med børn og unge i alderen 0-14 år
- To ungdomsinstitutioner med unge i alderen fra 14-18 år.

Interviewene gennemførtes som et fokusgruppeinterview på hver institution med 3-6 deltagere. På institutionerne deltog institutionens socialrådgiver, institutionens psykolog, forstander eller viceforstander, afdelingsleder og pædagoger fra institutionens afdelinger i forskelligt omfang fra institution til institution.

Alle interview blev optaget på bånd, og der blev skrevet referat på basis af notater fra interviewet og gennemlytning af båndet.

4 **Omfanget og karakteren af seksuelle overgreb inden døgnanbringelsen**

I spørgeskemaet til alle institutioner blev institutionerne bedt om at svare på følgende spørgsmål for at få et billede af omfanget af børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb inden døgnanbringelsen:

- Hvor stor en andel af de børn, der har boet på institutionen gennem tiden, vurderer institutionerne, har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen?
- Hvor mange af institutionerne har konkrete erfaringer med børn og unge, inden for de sidste to år, som har været udsat for seksuelle overgreb?
- Hvor mange børn drejer det sig konkret om?

I den efterfølgende interviewundersøgelse med udvalgte døgninstitutioner, blev disse især spurgt om, hvordan de havde opnået viden om de seksuelle overgreb.

I dette kapitel gøres rede for døgninstitutionernes svar på disse spørgsmål.

4.1 **Institutionernes skøn over andel børn og unge udsat for seksuelle overgreb**

For at få et billede af, hvor stort et problem seksuelle overgreb er på døgninstitutionerne, er døgninstitutionerne i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at give et generelt skøn over, hvor mange af de børn og unge, de modtager »over tid«, de mener har været udsat for seksuelle

overgreb inden anbringelsen på døgninstitutionen. Der er tale om et groft skøn delt op på følgende kategorier »mange«, »flere«, »få« og »ingen«. Der er således alene tale om pejlinger af problemets omfang.

I spørgeskemaundersøgelsen angiver halvdelen af alle institutionerne, at deres vurdering er, at »flere« til »mange« af institutionens børn og unge gennem tiden har været udsat for overgreb inden anbringelsen, mens den anden halvdel af døgninstitutionerne mener, at det kun er et lille problem (jf. tabel 4.1). Det generelle billede er, at stort set alle døgninstitutioner (83%) har haft erfaringer med børn, der inden anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb.

Det gælder især institutioner med unge med adfærdsvanskeligheder og institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer, hvor to tredjedele af institutionerne angiver, at flere eller mange af deres børn har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

Derimod skønner personalet på døgninstitutioner for børn med fysiske og psykiske handicap, at det er få børn »over tid«, der har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen, og langt de fleste (75%) skønner, at det aldrig er sket (jf. tabel 4.1).

Tabel 4.1 Institutionernes generelle skøn over andel børn og unge, der over tid har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen?

<i>Hvor stor en andel skønnes at have været udsat for seksuelle overgreb?</i>	Mange	Flere	Få	Ingen	Antal institutioner, der har svaret på spørgsmålet
Institutioner for børn og unge med socioemotionelle problemer	10% (6)	57% (33)	33% (19)	-	100% (58)
Institutioner for unge med adfærdsvanskeligheder	15% (5)	53% (18)	32%(11)	-	100% (34)
Institutioner for børn og unge med psykiske lidelser	-	33% (5)	40% (6)	27% (4)	100% (15)
Institutioner for børn og unge med fysiske og/eller psykiske handicap	-	8% (2)	17% (4)	75% (18)	100% (24)
	8% (11)	44% (58)	31% (40)	17% (22)	100% (131)

P værdi: 0,00.

4.2 Institutioner med konkrete erfaringer inden for de sidste to år

I spørgeskemaundersøgelsen er der derefter spurgt til, hvorvidt den enkelte institution inden for de sidste to år har haft eller har børn og unge, som de *enten med sikkerhed ved, eller som de har mistanke om* har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

Som svar på dette spørgsmål angiver to tredjedele af institutionerne (66%), at de har eller har haft børn og unge inden for de sidste to år, som de enten med sikkerhed ved, eller som de har mistanke om, har været udsat for seksuelle overgreb inden deres indskrivning på institutionen (jf. tabel 4.2).

Det gælder især institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer i alderen 0-18 år, idet 90% eller 101 af disse institutioner oplyser, at de har eller har haft børn og unge inden for de sidste to år, som de ved, eller har mistanke om, har været udsat for seksuelle overgreb.

Dette billede bekræftes i interviewene med de udvalgte døgninstitutioner, hvor institutionerne fortæller, at børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, generelt er omsorgssvigtede børn, ofte med massive sociale og emotionelle problemer, som er en væsentlig årsag til anbringelsen.

Langt de fleste døgninstitutioner (82%) med børn og unge over 11 år har også erfaringer med børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, eller som de har mistanke om har været udsat for seksuelle overgreb.

To tredjedele (65%) af institutionerne med børn og unge med diagnosticerede psykiske lidelser oplyser, at de har modtaget børn og unge, der enten med sikkerhed vides at have været udsat for seksuelle overgreb, eller hvor der er mistanke om, at de har været udsat for seksuelle overgreb inden for de sidste to år.

Derimod er det kun få af institutionerne med børn og unge med fysiske og psykiske handicap, som oplyser, at de har modtaget børn og unge, som de med sikkerhed ved, eller har mistanke om, har været udsat for seksuelle overgreb, idet det kun gælder 15% af de institutioner, der deltager i undersøgelsen. Dette tal vækker til eftertanke, eftersom der er en del inter-

nationale undersøgelser, der viser, at omfanget af overgreb mod netop denne gruppe børn og unge ofte er større end antaget (fx Sullivan et al. 1997). Børn og unge med alvorlige handicap er særligt udsatte, fordi de ofte modtager intim fysisk pleje af andre, samtidig med at omfanget af et evt. seksuelt misbrug er svært at fastlægge, fordi børnene og de unge også har kommunikationshandicap, der gør det svært for dem at meddele sig til andre (fx Turk & Brown 1993).

Tabel 4.2 Andel institutioner, som har erfaringer med børn inden for en to-årig periode, som de enten ved, eller har mistanke om, har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen. % (*antal*)

	Andel institutioner, der enten har sikker viden om børn, der har været udsat for overgreb, eller har stærk velbegrundet mistanke om, at børn har været udsat for overgreb ¹	Andel institutioner, der har sikker viden om overgreb ²	Andel institutioner, der har mistanke om overgreb ³
Institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer. 0-18 år (60 inst.)	90% (54)	72% (43)	70% (42)
Institutioner med unge med socioemotionelle problemer. 11 år og derover (38 inst.)	82% (31)	74% (28)	62% (23)
Institutioner med børn og unge med psykiske lidelser. 0-18 år (17inst.)	65% (11)	41% (7)	65% (11)
Institutioner med børn og unge med handicap. 0-18 år (34 inst.)	15% (5)	6% (2)	12% (4)
Total antal institutioner (149 inst.)	66% (101)	54% (80)	54% (80)

1, 2 og 3 P værdi 0,00.

Hvis vi efterfølgende ser på, hvor mange af institutionerne, der oplyser, at de *med sikkerhed ved*, at de har eller har haft børn og unge inden for de sidste to år, som har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen, drejer det sig om omkring halvdelen af institutionerne, og det gælder også især institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer (jf. tabel 4.2).

Hvad angår institutioner med børn og unge med psykiske lidelser og institutioner med børn og unge med fysiske eller psykiske handicap drejer det sig om noget færre institutioner (41% og 6%). Derimod angiver nogen flere af disse institutioner (65% og 12%), at de har eller har haft børn og unge, som de har en stærk velbegrundet *mistanke om har været udsat for seksuelle overgreb* inden anbringelsen, formodentlig fordi disse institutioner har børn og unge, som har sværere ved at forklare sig, og som det er sværere for personalet at få en dialog med.

4.3 **Antal anbragte børn og unge udsat for seksuelle overgreb**

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen med alle de institutioner, som har børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb, har institutionerne i snit haft tre børn og unge inden for de sidste to år, som *med sikkerhed* vides at have været udsat for seksuelle overgreb, og/eller i snit fire børn og unge, som de har *mistanke om har været udsat for seksuelle overgreb*.

Flertallet af de pågældende institutioner oplyser, at de gennem de sidste to år har haft ét til fire børn, som de med sikkerhed ved har været udsat for seksuelle overgreb.

Tallene varierer dog meget mellem institutionerne. Der er et par institutioner, hvor målgruppen primært er unge, der har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen. På fire institutioner har mellem 9 og 15 af de børn og unge, der har været anbragt på institutionen inden for de sidste to år, således været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

Institutionerne oplyser samlet set, at i alt 270 børn og unge, som har været anbragt på institutionen inden for de sidste to år, *med sikkerhed* har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen.

Desuden er der lidt flere institutioner, hvor institutionen har *mistanke om*, at nogle af deres børn har været udsat for seksuelle overgreb. Det drejer sig samlet set om i alt 302 børn og unge.

Totalt set drejer det sig altså om 572 børn og unge, hvor man enten ved eller har mistanke om, at de har været udsat for overgreb.

Institutionerne har givet en nærmere beskrivelse af de 270 børn og unge, som de angiver, at de med sikkerhed ved har været udsat for seksuelle overgreb. Præcist hvor omfattende og indgribende overgrebet over for det enkelte barn og den enkelte unge har været, og hvornår i deres liv overgrebet er sket, er der ikke spurgt til (da der kunne være tale om overgreb over flere år og om overgreb, som personalet tidsmæssigt ville have svært ved at sige noget præcist om).

4.4 **Hvem har begået overgrebet?**

I spørgeskemaundersøgelsen oplyser de 80 institutioner samlet set, at de har haft 270 børn og unge inden for de sidste to år, som de med sikkerhed ved har været udsat for seksuelt overgreb. Af disse var de 74 drenge.

For lidt over halvdelen af pigernes vedkommende (54%), og for næsten halvdelen af drengenes vedkommende (47%) var der tale om overgreb fra stedfar, far, onkel, farfar, morfar eller andre i familien.

For den anden halvdel af pigerne og drengene blev overgrebet gennemført af en anden voksen eller en ung uden for familien.

4.5 **Betalte seksuelle ydelser**

I spørgeskemaundersøgelsen oplyser 15% (14) af de 80 institutioner, som har eller har haft børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen, at børnene og de unge har modtaget betaling for deres seksuelle ydelser. Der er ikke spurgt nærmere ind til af hvem.

Samlet drejer det sig om 34 børn og unge, hvor der har været tale om betalte seksuelle ydelser, dvs. 13% af de børn og unge, der har været udsat for overgreb, har modtaget en eller anden form for betaling for seksuelle ydelser.

4.6 Hvem har oplyst institutionen om overgrebet?

I 78% (209) af de 270 tilfælde forelå der enten skriftlige eller mundtlige oplysninger om overgrebet på børnene og de unge fra socialforvaltningens side. For halvdelen af børnenes vedkommende (57% dvs. 120 børn og unge) var overgrebet grunden til eller en af grundene til, at barnet/den unge blev anbragt på døgninstitution. I to tredjedele af tilfældene forelå der skriftlige oplysninger fra socialforvaltningen om overgrebet. I en tredjedel af tilfældene fik institutionen både skriftlige og mundtlige oplysninger fra socialforvaltningen.

I 16% (34) af tilfældene forelå alene mundtlige oplysninger fra socialforvaltningen om overgrebet. I de resterende 22% af tilfældene (58 tilfælde) forelå der ved anbringelsen ingen oplysninger fra socialforvaltningens side om overgrebet. I næsten halvdelen af disse tilfælde fortalte barnet/den unge selv om overgrebet, mens personalet i 12% (33) af tilfældene selv fandt ud af det. Ellers var det et andet barn/en anden ung på institutionen, barnets forældre eller politiet, der oplyste institutionen om overgrebet (jf. tabel 4.3).

Tabel 4.3 Oplysningskilde og overgrebets karakter (n=270)

Oplysningskilde	% (Antal børn)
Socialforvaltningen: mundtlige og/eller skriftlige oplysninger	78% (209)
Socialforvaltningen: alene mundtlige oplysninger	16% (34)
Ingen oplysninger fra socialforvaltningen om overgrebet	22% (58)
Barnet/den unge fortalte det (også selv)	44% (119)
Andet barn/ung på institutionen fortalte det	4% (11)
Personalet fandt selv ud af det	12% (33)
Andre (forældrene, politiet)	11% (29)

4.7 Interview med udvalgte døgninstitutioner

Oplysninger fra den anbringende kommune

De interviewede institutioner har typisk deres viden om et seksuelt overgreb fra den anbringende kommune, hvor den konkrete anledning til anbringelsen har været, at barnet har været udsat for seksuelt overgreb.

På nogle institutioner er der faldet dom om overgrebet, eller der er en retssag i gang. I andre tilfælde har kommunens socialforvaltning stærk mistanke om overgreb. I de tilfælde, hvor der alene er mistanke om overgreb, har det været døgninstitutionens uofficielle opgave været at støtte bevisførelsen. Kort sagt, det har været noget institutionen har været nødt til aktivt at forholde sig til, bl.a. i udredningen af barnets situation i den første tid efter anbringelsen.

Denne opgave, som hermed tildeles institutionen uofficielt, er ikke helt uproblematisk, især ikke i forhold til barnets forældre, som har sagsindsigt og dermed også mulighed for at se, hvad institutionen skriver omkring deres undersøgelse af barnets situation. Det er især problematisk, hvis det er moderens samlever eller andet familiemedlem, der er under mistanke. Der er således eksempler på, at en moder frygter, at institutionen finder ud af, at hendes samlever har misbrugt barnet, og som derfor forsøger at presse barnet til at skjule sandheden eller ønsker at flytte barnet til en anden døgninstitution for at hindre eller hæmme grundigere undersøgelser.

I øvrigt er det, ifølge døgninstitutionerne, (for) få oplysninger, som institutionen får om barnets situation og familieforhold, hvilket gør en udredning af barnets situation vanskelig. Institutionen får alene en psykologerklæring om barnet/den unge og en formålsbeskrivelse for barnets ophold på institution. Der er imidlertid interviewede døgninstitutioner, som gerne ville have viden om hele barnets situation, herunder familieforhold, for at sikre, at alle sider af barnets situation indgår i udredningen, især når det gælder så alvorlige ting, som et evt. seksuelt overgreb.

Hvordan kan institutionen med sikkerhed vide, at der har fundet et overgreb sted?

Ifølge interviewene er det meget svært for institutionerne at vurdere, når det seksuelle overgreb ikke er anledning til anbringelsen, hvor mange af deres børn og unge, der i øvrigt inden anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb.

Det skyldes, at det seksuelle overgreb typisk er en del af den generelle alvorlige omsorgssvigt, som de anbragte børn har været udsat for, og hvor det seksuelle overgreb kun er en del af de mange svigt, børnene og de unge har været udsat for. Det betyder, at det reelle tal på børn og unge anbragt

på døgninstitution, der har været udsat for seksuelle overgreb, kan formodes at være højere end registreret.

Institutionerne fortæller således, at børn og unge, der alene har været udsat for seksuelle overgreb, sjældent anbringes på døgninstitution, i stedet forbliver de hjemme, hvor de så modtager psykologisk behandling eller anden lignende behandling.

Det er, ifølge de interviewede institutioner, meget svært at fastslå, hvorvidt et barn med sikkerhed har været udsat for seksuelle overgreb, medmindre, at den, der har forgrebet sig på barnet, har erkendt overgrebet, eller der foreligger en domfældelse. Der er eksempler på sager, hvor såvel institution, som forvaltning som politi har været sikre på, at en stedfar har forgrebet sig seksuelt på barnet, men hvor bevisets stilling har ført til, at sagen er blevet henlagt eller ikke har kunnet føre til domfældelse. Dette behøver imidlertid ikke at betyde, at kommunen ikke etablerer foranstaltninger for at beskytte og hjælpe barnet.

Der er eksempler på mødre, der tidligere hårdnakket har benægtet, at deres samlever har misbrugt hendes barn, men som i forbindelse med skilsmisse fra samleveren fortæller, at samleveren har forgrebet sig seksuelt på hendes barn. Det kan være sandt, men behøver ikke at være det.

Der er også eksempler på seksuelle overgreb, som på trods af, at det er erkendt af barnets omgivelser, ikke anmeldes hverken til socialforvaltningen eller til politiet. Den manglende anmeldelse kan skyldes enten (misforstået) hensyn til barnet, eller fordi moderen ikke ønsker at anmelde et familiemedlem eller en kæreste (der som oftest er den formodede gerningsmand) til politiet.

Problemet er, at det kan have betydning både for barnets bearbejdning af en evt. skyldfølelse (en oplevelse af evt. selv at have været årsag til det seksuelle overgreb), og for barnets mulighed for at modtage behandling for det seksuelle overgreb.

Børnene og de unge som vidner

Institutionerne fortæller også, at det kan være svært at vurdere, hvornår de med sikkerhed kan tolke signaler fra barnets og den unges side som tegn på, at barnet/den unge har været udsat for et seksuelt overgreb.

Det kan især være svært, når misbruget er foregået i den allertidligste barndom, hvor barnet endnu ikke havde sprog til at kunne opfatte og beskrive sine oplevelser.

Det kan også være meget svært for et barn, at »sætte ord« på det udefinerlige, som et seksuelt overgreb er. En barriere for at fortælle omgivelserne om overgrebet kan også skyldes, at barnet har en oplevelse af »skam« over det, det har været udsat for, og som de har en fornemmelse af er noget forkert, som de måske selv tror, de er skyld i.

De helt små børn er ofte mere direkte i deres udtryksformer set i forhold til de større børn, ifølge det interviewede personale på døgninstitutionerne. De mindre børn kan gennem deres leg og deres tegninger uden at sætte ord på det fortælle om det seksuelle overgreb, men også uden at disse tegn eller signaler fra barnets side direkte kan tolkes som, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb

De helt små børn er mere direkte ... de tegner det... viser det i deres leg...

Erfaringen er desuden, at børnenes, og det gælder også de større børns og de unges, oplysninger om evt. seksuelle overgreb, ofte kommer i form af sporadiske bemærkninger, hvor de løfter lidt »af sløret«. Men de følger ikke disse sporadiske bemærkningerne yderligere op, og det kan derfor være svært for personalet, at vurdere alvoren af bemærkninger, såsom

når jeg går i bad, så gør far det og det ved mig...

Børn og unge, der har været udsat for en såkaldt *omsorgsfuld krænker*, som også – ud over misbruget – har givet barnet omsorg og kærlighed, har især svært ved at fortælle om overgrebet, fordi de måske føler en høj grad af loyalitet over for den person, som tillige kan være en stedfar.

Det er noget helt andet med den *voldelige krænker*, som ikke giver omsorg, men som alene forgriber sig på barnet. Her er der tale om en helt anden form for vrede fra barnets side, som også gør det lettere for barnet at fortælle om overgrebet.

Endelig er der de tilfælde, hvor institutionen selv opdager det uden at have fået oplysninger fra socialforvaltningen om overgrebet, fordi foræl-

drene eller barnet selv fortæller det, eller barnet/den unge i sin adfærd eller udsagn udviser overbevisende tegn på overgreb.

Der kan gå lang tid fra første gang, pigen begynder at tage fat på at fortælle om overgrebet med vage hentydninger og til, at hun fortæller det fuldt ud ... vi har et eksempel, hvor det tog to-tre år før hun turde betro sig helt ... hun var bange for, at vi ikke ville kunne lide hende, hvis vi vidste det...

Her skal institutionen imidlertid være opmærksom på, at det ikke nødvendigvis er sikkert, at barnet taler sandt. Der er eksempler på børn, der fortæller om overgreb, der viser sig alene at dreje sig om at få opmærksomhed. Et barn kan således have mange grunde til at fortælle om overgreb eller udviser en adfærd, der leder hen på mistanke om et seksuelt overgreb på barnet.

Der er således også eksempler på børn, som er meget indbydende og seksualiserede i deres adfærd, hvor der kunne være tale om, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb, men hvor det viser sig, at der er tale om et stærkt omsorgssvigtet, understimuleret barn eller et barn med en psykisk lidelse.

Der er således tale om et meget svært område, når det skal bevises juridisk, at der har fundet et overgreb sted. Derfor forholder institutionen sig ofte til, hvad barnet fortæller, når det er på institutionen og tager udgangspunkt i barnets fortælling og oplevelse frem for en anmeldelse med efterfølgende undersøgelse, fordi det er barnets egne oplevelser, der har betydning for institutionens indsats.

Personalets holdning til at skulle tale med børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb

Den måde personalet typisk nærmer sig et barn eller en ung, som gennem tale eller handlinger giver personalet anledning til at have mistanke om et overgreb, er fx ved at fortælle barnet/den unge følgende for ikke at overskride barnets intime grænser:

Ved du hvad, jeg tror, at der er nogle voksne eller en voksen, der har gjort noget ved dig, som ikke har været rart, hvis du ikke har lyst til at

snakke om det, skal du ikke, men hvis du gerne vil snakke om det, vil jeg gerne snakke med dig om det.

Men generelt er det ikke noget, personalet tager fat på at tale om, medmindre barnet selv nævner det. Det sker kun, hvis personalet ved det eller har stærk mistanke om et overgreb, at det tages op med barnet, og kun i de tilfælde, hvor de fornemmer, at det plager barnet. Af samme grund kan de heller ikke udelukke, at der er overgreb, de ikke opdager.

I det hele taget beskriver personalet på institutionerne, hvor svært et emne det også er for dem at tage fat på. Det handler om deres personlige intimitetsgrænser omkring seksuelle emner og tabuer og om, hvorvidt de selv magter at høre om de seksuelle overgreb, børnene har været udsat for.

Man skal som pædagog kunne rumme børnenes virkelighed, og ikke blive så skræmt af den, at man lukker af...så barnet ikke får fortalt sin historie...det er også vigtigt at sparre med kolleger.. både for at afprøve sine tolkninger af barnets historie og for at have styrke til at høre barnets historie.

Nogle pædagoger beskriver således også, at de har været ude for, at et barn har taget fat på at fortælle om et overgreb, men at de selv er meget tilbage for at høre mere om det, fordi det har været for skræmmende for dem at høre om. I stedet har de fortalt andre i personalegruppen om det, således at de i stedet kan være opmærksom på at fange barnets signaler og tale med barnet om det.

Institutionernes holdning er imidlertid overvejende, at barnet skal »have fred« og skal betragtes og behandles som andet end et barn, der har været udsat for et seksuelt overgreb. Det er, som ovenfor nævnt, således aldrig tilfældet, at det er barnets eneste problematik, idet der generelt er tale om børn med store sociale og emotionelle vanskeligheder grundet omsorgssvigt.

Betalte seksuelle ydelser

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt børnene har modtaget »betaling« for deres seksuelle ydelser, er det svært at vurdere og svare entydigt dette på, samtidig med at betaling i virkeligheden kan defineres bredt. Der nævnes erfaringer med, at børnene og de unge, via det seksuelle overgreb,

oplever en opmærksomhed og omsorg, som de ikke ellers har fået meget af, fordi de generelt er forsømte, hvad angår følelsesmæssig omsorg fra forældrenes side.

Der nævnes eksempler på børn, der har fået konkrete ydelser, såsom slik, som modydelse for det seksuelle overgreb, men især nævnes der eksempler på børn og unge, der som seksuelt krænkede børn, selv »prostituerer« sig, både fordi de har erfaring for, at det er den måde, de kan få opmærksomhed på, og fordi de har fundet ud af, at de kan få modydelser for sex i form af penge e.l.

5 Tegn på seksuelle overgreb

Institutionerne er i spørgeskemaundersøgelsen spurgt om, hvorvidt de børn og unge på institutionen, der har været udsat for seksuelle overgreb, udviser en særlig adfærd set i forhold til de øvrige børn på institutionen. Dette spørgsmål blev stillet med henblik på en belysning af, hvorvidt man kan tale om bestemte signaler på seksuelle overgreb fra børnenes og de unges side i kraft af deres adfærd.

Såvel i kommentarerne til spørgeskemaet som i interviewene giver institutionerne udtryk for, at det er et vanskeligt spørgsmål, idet børnene og de unge på institutionerne generelt er meget forsømte. Flere institutioner skriver således i kommentarerne til spørgeskemaundersøgelsen, at børnene og de unge har et komplekst mønster af mange forskellige typer af problemer, som gør de enkelte problemer og adfærdsmønstre svære at skelne fra hinanden.

Dette kommer i spørgeskemaundersøgelsen til udtryk ved, at en del institutioner heller ikke har svaret fyldestgørende på spørgsmålene om en særlig adfærd hos børnene og de unge som udtryk for seksuelle overgreb. Der er især ikke svaret på, i hvilken udstrækning de adspurgte adfærdsmønstre også ses hos de øvrige børn på institutionen (de børn og unge, som ikke har været udsat for seksuelle overgreb).

Derfor kan svarene kun bruges som et fingerpeg og som oplæg til nærmere refleksion.

Tabel 5.1 Hvilken adfærd præger især de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb set i forhold til de øvrige børn og unge på institutionen (80 institutioner)

<i>Adfærd</i>	<i>Andel institutioner, som har observeret følgende adfærd hos børn og unge udsat for overgreb</i>
	<i>% (antal inst.)</i>
<i>Selvdestruktiv/selvskadende adfærd</i>	71% (57)
<i>Seksuel indbydende adfærd</i>	66% (53)
Brug af seksualitet/seksuelle ydelser for at opnå samvær og kontakt	48% (38)
Spiseforstyrrelser	45% (36)
Isolerer sig socialt	36% (29)
Overdreven interesse for seksualitet (pornofilm, - blade m.m.)	35% (28)
Mobber andre fysisk eller psykisk	35% (28)
Bliver selv mobbet fysisk eller psykisk	34% (27)
Er meget opsøgende i forhold til de voksne på institutionen	34% (27)
Kriminalitet	24% (19)
Stort forbrug af alkohol og stoffer	24% (19)
Har udøvet seksuelle overgreb på andre børn på institutionen	24% (19)
Har været udsat for seksuelle overgreb fra andre børn på institutionen	23% (18)
Seksuelle ydelser mod penge	20% (16)

Institutionerne angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at følgende adfærdsmønstre især synes at præge de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb: Selvdestruktiv/selvskadende adfærd, seksuel indbydende adfærd, spiseforstyrrelser og brug af seksuelle ydelser for at opnå kontakt (jf. tabel 5.1).

I interviewundersøgelsen giver institutionerne også udtryk for et meget modsatrettet billede, hvor nogle institutioner giver udtryk for, at en meget seksuel indladende adfærd, som kommer til udtryk i påklædning, sprog og ønske om tæt fysisk kontakt, herunder seksuel præget fysisk kontakt, ofte tolkes som tegn på, at barnet/den unge har været udsat for seksuelle overgreb. Det kan dreje sig om egentlige fysiske seksuelle overgreb, men det kan også tolkes som udtryk for, at barnet/den unge har overværet seksuelle handlinger mellem (sted)far og mor eller har set lidt for meget porno på tv o.l.

Efter en periode begyndte barnet at udvise en meget seksualiserende adfærd, hvor hun tog tøjet af, når der var en voksen, der kom ind på væ-

relset... det samme gjorde hun over for nogle håndværkere, der på et tidspunkt arbejdede på afdelingen ... når hun legede med dukker var det seksuelle lege .. hun gik påfaldende fysisk tæt på de voksne og forsøgte nogle gange at røre, ligesom hun interesserede sig meget for de voksnes kønsdele...

Barnet/den unges voldsomme optagelse af seksuelle emner kan også være tegn på eller tolkes som tegn på seksuelle overgreb eller vække mistanke om, at barnet/den unge har været udsat for seksuelle overgreb.

Der er også børn og unge, der masturberer meget og næsten konstant, hvilket også vækker mistanke om seksuelle overgreb. Det samme gælder børn og unge, som er meget optaget af seksuelle lege eller er generelt meget optaget af det andet køn og seksualitet. En adfærd, som måske går ud over det, man forventer, at børn og unge normalt foretager sig, når de eksperimenterer med egen seksualitet og afprøver sig selv i forhold til det andet køn.

Vi har mistanke, fx når et barn har det med at krænke andre børn... har puttet ting ind ... og som helt klart er seksuelt grænseoverskridende...

Men seksuel præget adfærd behøver ikke at være tegn på, eller det eneste tegn på, seksuelle overgreb. Der er også børn og unge, hvor det seksuelle overgreb kommer til udtryk, ved at barnet/den unge virker meget vred eller er påfaldende indesluttet og trist. Andre er præget af selvdestruktion eller udviser påfaldende adfærd i forhold til egen krop.

Nogle bliver vrede..., andre bliver meget indesluttede...

Det er mange ting, der kan være signal det kan være selvdestruktion .. det kan komme til udtryk i, at hun ikke kan sove.... ikke kan lide at gå i bad... måske vasker hun sig vanvittigt meget...

Når man ved barnet/den unge har været udsat for seksuelle overgreb, er det naturligt at forstå dets adfærd ud fra de overgreb, det har været udsat for. Derimod er det straks vanskeligere, når man som personale alene har mistanke om, at barnet/den unge har været udsat for overgreb, hvor det er svært at vurdere, hvornår adfærden kan tolkes som, at barnet/den unge rent faktisk har været udsat for seksuelle overgreb. Det gælder også, selv

om barnet/den unge selv giver udtryk for, at han/hun har været udsat for seksuelle overgreb, netop fordi der er tale om generelt alvorligt omsorgssvigtede børn og unge, som higer efter opmærksomhed.

Ethvert omsorgssvigt giver sig udtryk i seksualiserende adfærd .. derfor er vi så varsomme .. der er nogle pædagoger, der tolker den seksualiserende adfærd, som at børnene er blevet seksuelt overgrebet, og bliver overrasket over, at det ikke altid er tilfældet...

Det gør det ikke nemmere, når man skal vurdere, om et barns eller et ungt menneskes stærke optagelse af seksualitet er inden for det normale eller forventelige i forhold til barnets alder. Børn og unge på døgninstitution er naturligt nok også interesseret i seksuelle emner og i egen seksualitet, ligesom alle andre børn og unge. Det gælder naturligt nok, især når de kommer i puberteten og for alvor bliver seksuelle væsener, der retter deres seksuelle orientering mod det andet køn, bliver forelskede og bliver optaget af kærester, der hurtigt, ligesom for andre unge, kan skifte over tid.

Der er tale om unge, der er naturligt interesserede i sex med den alder, de har ... det er virkelig svært... og hormonerne pisker rundt ikke.. de flirter med hinanden... har flere kærester på en gang ... de har det psykisk dårligt, kan ikke sove osv., men det har de overskud til... og ja de flirter med personalet – lokker mandligt personale ind på værelset..... og har så ikke så meget tøj på, når de kommer ind...

Institutionernes svar er således, at der kan være synlige tegn på seksuelle overgreb, som imidlertid ikke altid med sikkerhed kan tolkes som, at barnet/den unge har været udsat for overgreb.

Der er derfor altid behov for grundige undersøgelser og analyser af barnets situation for at kunne vurdere, om et barn har været udsat for seksuelle overgreb. Samtidig er det som pædagog vigtigt at vide, hvad der er naturlig seksuel adfærd og interesse, og hvad der ikke er naturlig adfærd og interesse for at kunne vurdere, om der er grundlag for videre undersøgelser.

Kort sagt der er ingen klare og entydige sammenhænge mellem signaler og svar på, hvad signalerne er udtryk for.

6 Indsatsen over for børn og unge udsat for seksuelle overgreb inden anbringelsen

6.1 Kommunernes indsats over for børnene og de unge

Lidt over en fjerdedel (82 af de beskrevne 270 børn og unge) af børnene og de unge har, ifølge spørgeskemaundersøgelsen med institutionerne, modtaget støtte og hjælp fx psykologbistand i relation til overgrebet før anbringelsen fra anbringende kommunes side (jf. tabel 6.1).

Omvendt betyder det også, at næsten tre fjerdedele (70%) af børnene og de unge ingen hjælp har fået inden anbringelsen i forbindelse med det seksuelle overgreb. Der skal dog her gøres opmærksom på, at institutionerne samtidig oplyser, at en del af børnene og de unge (120 ud af 270 børn og unge dvs. 44%) anbragtes på grund af overgrebet. I de øvrige tilfælde (68 børn og unge) må det antages, at kommunen enten ikke har været vidende om, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb, eller at barnets anbringelse på døgninstitution sker umiddelbart efter det seksuelle overgreb.

Det betyder, at det i en del tilfælde overlades til institutionen at iværksætte en indsats over for børnene og de unge i forhold til det seksuelle overgreb. Dog er der over for 107 børn og unge også under anbringelsen iværksat en indsats fra kommunens side (jf. tabel 6.1).

Det skal nævnes, at der kan være en vis usikkerhed omkring disse oplysninger om bistand fra kommunens side, da institutionerne, ifølge interviewene med institutionerne, ikke altid har alle oplysningerne om børnene og de unge med hensyn til, hvad der er sket forud for anbringelsen, og kun lidt om familiens samlede situation. Så det kan ikke udelukkes, at der er

flere børn og unge end angivet, som har modtaget hjælp inden anbringelsen.

Tabel 6.1 Indsats over for børn og unge udsat for seksuelle overgreb henholdsvis fra anbringende kommune og fra institutionen selv (N = 270)

Indsats	Andel børn og unge, der har modtaget støtte og hjælp % (antal)	
Indsats fra kommunens side <i>inden</i> anbringelsen	30%	(82)
Indsats fra kommunens side <i>under</i> anbringelsen	40%	(107)
Indsats fra institutionens side <i>under</i> anbringelsen	71%	(192)

N= 270 som udgør de børn og unge, institutionerne har beskrevet nærmere

6.2 Døgninstitutionernes indsats under anbringelsen

Omfanget af indsatsen

Med hensyn til institutionernes egne indsatser har langt de fleste institutioner (81%) selv iværksat en indsats over for børnene og de unge på grund af overgrebet. Knap tre fjerdedele (71%, dvs. 192) af børnene og de unge har således modtaget en særlig indsats fra døgninstitutionens side (jf. tabel 6.1).

Det er umuligt at sige noget sikkert om, hvorvidt der er børn og unge, der slet ingen hjælp har fået hverken fra kommunen eller fra institutionens side under anbringelsen, da institutionerne alene er blevet bedt om at opgive antallet af børn, der har modtaget en indsats.

Typen af indsatsen fra institutionens side

Efterfølgende er det opgjort, hvilken type indsats der er iværksat på de enkelte institutioner, over for de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Opgørelsen viser, at den indsats, børnene har modtaget under deres anbringelse på institutionen, hyppigst har bestået i samtaler med en pædagog på institutionen, idet 67% (80 institutioner) har iværksat denne indsats (jf. tabel 6.2).

Tabel 6.2 Type af indsats, som institutionerne har iværksat over for børnene og de unge under anbringelsen, samt i hvilket omfang det (»i høj grad« eller »i nogen grad«) betragtes som en hjælp (n= 80)

Type af indsats	Andel institutioner % (antal)	I høj eller i nogen grad en hjælp % (antal)
Samtaler med barnet alene		
Barnet har haft samtaler med pædagog på institutionen	80% (64)	92% (61)
Barnet har haft samtaler med leder på institutionen	25% (20)	45% (9)
Barnet har haft samtaler med psykolog fra amt eller kommune	53% (42)	61% (26)
Barnet har haft samtaler med institutionens egen psykolog	43% (34)	76% (26)
Barnet har haft samtaler med privatpraktiserende psykolog	43% (34)	79% (27)
Samtaler med barn og forældre		
Barn og forældre har haft samtaler med pædagog på institutionen	35% (28)	75% (21)
Barn og forældre har haft samtaler med leder på institutionen	15% (12)	67% (8)
Barn og forældre har haft samtaler med institutionens egen psykolog	16% (13)	84% (11)
Barn og forældre har haft samtaler med psykolog fra amt eller kommune	23% (18)	50% (9)
Barn og forældre har haft samtaler med privatpraktiserende psykolog	11% (9)	33% (3)
Møder og samtalegrupper med børnene/de unge		
Det er noget institutionen har drøftet på møder med alle børn og unge på institutionen/afdelingen	13%(10)	70% (7)
Der har været iværksat en samtalegruppe for børnene og de unge på institutionen	5% (4)	100% (4)

På omkring halvdelen af institutionerne har barnet/den unge haft samtaler med en psykolog enten fra amtet eller fra kommunen. En del institutioner har benyttet egen psykolog eller en privatpraktiserende psykolog.

Kun i få tilfælde har (den ene eller begge) forældrene deltaget i samtalerne med en pædagog på institutionen.

Institutionerne er også spurgt om, hvorvidt de har iværksat samtalegrupper på institutionen for børnene og de unge, som har været udsat for seksuelle overgreb. Det er tilfældet på fire institutioner (jf. tabel 6.2). Det er også de færreste institutioner, der har drøftet det på møder med børnene/de unge på institutionen.

Institutionerne er generelt meget tilfredse med den iværksatte indsats. Der er især tilfredshed med den indsats, institutionen selv har iværksat, og hvor det især er institutionens egen pædagog og til dels institutionens psy-

kolog, der har varetaget samtaler alene med barnet eller med både barn og forældre.

Dog bruges samtaler alene med barnet ved privatpraktiserende psykolog også ofte, og denne hjælp opfattes også i høj grad eller i nogen grad som en hjælp (jf. tabel 6.2).

Omvendt opfattes barns og barn og forældres samtaler med psykolog fra amt og kommune oftere kun som en ringe hjælp («i ringe grad» eller »slet ikke en hjælp«). Kort sagt, det er den nære hjælp, der især opfattes som noget barnet profiterer af.

6.3 Interview med udvalgte døgninstitutioner

Kommunens indsats forud for anbringelsen

I interviewene fortæller personalet på døgninstitutionerne, at det er meget svært at vide, hvad der er sket forud for anbringelsen med hensyn til hjælp til barnet, fordi institutionen ofte får (for) sparsomme oplysninger om børnene inde anbringelsen.

Desuden er anbringelsen ofte sket i forbindelse med et bekræftet seksuelt overgreb, eller hvor der foreligger en stærk begrundet mistanke om overgreb, hvilket betyder, at de første par måneder på institutionen bruges til at gennemføre en udredning af barnets samlede problemer, herunder om barnet/den unge har været udsat for et seksuelt overgreb.

Institutionens egen indsats

Dog viser interviewene, at der er døgninstitutioner, som bevidst ikke sætter en særlig indsats i gang i forhold til det seksuelle overgreb, da det seksuelle overgreb opfattes som en del af en række alvorlige traumer, som ikke hver især kan adskilles fra hinanden.

Man ser først og fremmest barnet som en helhed med, hvad barnet har været udsat for, og dets historie, og det er det, man arbejder med ... at give barnet nogle nye erfaringer med at være sammen med mennesker og stole på mennesker og blive set.

Personalet på institutionerne fortæller, at de også er meget afventende i forhold til at tale med børnene om det seksuelle overgreb.

Vi er ikke uddannede psykologer, og vi ønsker ikke at åbne op for nogle følelser hos børnene og de unge, som vi ikke kan håndtere efterfølgende.. ...vi vil gerne lytte... men det må være andre, der snakker med dem om det...

De skal være klar til det, vi kan jo ikke tale om noget, som vi ikke ved med sikkerhed, er sket...

Vi er nødt til at vente på, at barnet selv er klar til at føre en dialog, det sker, når de får tillid til andre, så de kan begynde at bearbejde og arbejde med det, de har inden i sig... de har jo alle overlevelsesstrategier i sig, som handler om, at de fornægter og fortrænger, og det er langt væk, det de har oplevet... efterhånden åbner de sig op, og vi kan begynde at stille spørgsmål..

Først og fremmest opfatter vi pigerne som omsorgssvigtede piger.. for det er jo også omsorgssvigt at blive seksuelt krænket ... dem, der kan magte det, går i terapi.. men ellers bliver de behandlet, ligesom de andre omsorgssvigtede unge...

På nogle af de interviewede institutioner gør de også meget ud af at gøre opmærksom på, at de ikke er psykologer og derfor ikke er uddannet til at gå ind i en egentlig behandling af barnets problemer.

Nogle institutioner har tilknyttet en psykolog, men denne går sjældent ind i en egentlig behandling af et barns problemer. Psykologen er i stedet ansat til at supervisere personalet.

På nogle døgninstitutioner har institutionen mulighed for at trække på psykologer i behandlingen af de unges problemer, i og med at denne psykologbehandling er omfattet af den takst, døgnanbringelsen koster. Det betyder også, at institutionen har friheden til at beslutte, hvilken psykolog de vil henvise den enkelte unge til.

Det er bedst med en psykolog uden for institutionen, ellers kan den unge let få et indtryk af, at psykologen og de ansatte på institutionen snakker sammen ... det er heller ikke sikkert, at den samme psykolog er lige god til alle piger ... og det har vi mulighed for...for det er omfattet af det, det koster kommune og amt at placere en ung her.

På andre døgninstitutioner er institutionen afhængig af, at kommunen vil bevilge psykologbistand fra sag til sag.

De unge kan få psykologbistand.. men det afhænger meget af den enkelte sagsbehandler og kommune.. det er dybt utilfredsstillende.

Med hensyn til om institutionen skal tilråde barnets fortsatte samvær med krænkeren i de tilfælde, hvor der er tale om, at det er en stedfar eller mors kæreste, som fortsat bor sammen med moderen, er det svært at afvise samvær, fordi børnene gerne se deres familie, herunder evt. søskende, som fortsat bor hjemme. Det kan især være vanskeligt i de tilfælde, hvor der er tale om en omsorgsfuld krænker, fordi det måske er hos denne, barnet/den unge har fået mest opmærksomhed og omsorg.

Med hensyn til støtte til forældrene og deres evt. personlige problemer eller problemer i forbindelse med, at deres barn har været udsat for seksuelle overgreb, går de interviewede institutioner ikke ind i en egentlig behandling af forældrenes problemer. Døgninstitutionen kan højst yde støttesamtaler i forbindelse med forældrenes bearbejdning af, at deres barn har været udsat for seksuelle overgreb. Men det er ikke lige let for institutionspersonalet at give forældrene disse støttesamtaler, da det kan være meget psykisk belastende for personalet, fordi de kan have svært ved at forholde sig til forældre, der har ladet overgrebet ske. Af denne grund får forældrene ikke altid tilbudt støttesamtaler.

Det kan også være meget svært for en pædagog at forholde sig til nogle forældre, der har udsat barnet for seksuelle overgreb (fx stedfaderen) eller ladet det ske (moderen).

7 Børn og unge udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen

7.1 Institutionernes skøn over andel børn og unge udsat for seksuelle overgreb

86 af døgninstitutionerne (66%) skønner, at nogle af de børn og unge, der har været anbragt på døgninstitutionen »over tid« har været udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen, dvs. også ud over de to år, som undersøgelsen omhandler (jf. tabel 7.1). De fleste vurderer dog, at det kun drejer sig om få børn og unge.

Det er især døgninstitutioner for børn og unge med sociale og emotionelle problemer, der mener, at de har eller har haft børn, der har været udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen, mens det samme kun gælder få af døgninstitutionerne med børn og unge med fysiske og psykiske handicap (jf. tabel 7.1).

Tabel 7.1 Institutionernes skøn over andel børn og unge indskrevet på institutionen, der »over tid« har været udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen på døgninstitutionen

Hvor mange børn og unge skønnes at have været udsat for seksuelle overgreb under anbringelsen?	Mange	Flere	Få	Ingen	I alt (N= 131)
Institutioner for unge med adfærdsvanskeligheder	-	3% (1)	72% (26)	25% (9)	100% (36)
Institutioner for børn og unge med sociale og emotionelle problemer	-	12% (7)	70% (40)	18% (10)	100% (57)
Institutioner for børn og unge med psykiske lidelser	-	15% (2)	46% (6)	39% (5)	100% (13)
Institutioner for børn og unge med fysiske og/eller psykiske handicap	-	4% (1)	12% (3)	84% (21)	100% (25)
I alt	-	8% (11)	57% (75)	34% (45)	100% (131)

P værdi: 0,00.

7.2 Antal børn og unge udsat for seksuelle overgreb inden for de sidste to år

Institutionerne er blevet spurgt, om de konkret inden for de sidste to år har haft børn og unge, der under anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb. Dette kan 41 af de deltagende 149 døgninstitutioner svare bekræftende på, dvs. lidt over en fjerdedel af institutionerne (28%).

Det oplyses især af institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer og psykiske lidelser, mens det kun meget sjældent registreres på institutioner med børn og unge med fysiske og/psykiske handicap (jf. tabel 7.2).

Blandt de 41 institutioner har de 35 institutioner også inden for de sidste to år haft børn og unge, som *inden* anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb, dvs. der er et stort sammenfald mellem de institutioner, der har børn, som har oplevet seksuelle overgreb inden anbringelsen og de institutioner, der har børn, der oplever seksuelle overgreb under anbringelsen.

Det behøver ikke nødvendigvis at dreje sig om de samme børn, men det vækker til eftertanke, at en fjerdedel (jf. tabel 5.1) af institutionerne

mener, at nogle af de adfærdsmønstre, der præger de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, er, dels at de selv yder overgreb på de andre børn og unge på institutionen, dels at de også selv let bliver seksuelt krænket af de øvrige børn og unge på institutionen.

Overgrebene er da også især sket fra andre af institutionens børn og unge (tabel 7.3).

Tabel 7.2 Antal institutioner, der har erfaringer med børn og unge, der under anbringelsen har været udsat for seksuelle overgreb

<i>Institutioner, hvor børnene under opholdet har været udsat for seksuelle overgreb</i>	Institutionstyper. Børn og unge med				
	socio-emotionelle problemer 0-18 år	socio-emotionelle problemer 11 år og derover	psykiske lidelser 0-18 år	fysiske/ psykiske handicap 0-18 år	Alle
Ja	38% (23)	30% (11)	29% (5)	6% (2)	28% (41)
Nej/uoplyst	62% (37)	70% (27)	61% (12)	94% (32)	72% (108)
I alt	100% (60)	100% (38)	100% (17)	100% (34)	100% (149)

P værdi 0,00.

Der er på de 41 institutioner samlet set sket overgreb på i alt 71 børn og unge. Det drejer sig om 42 piger og 29 drenge. Der er således forholdsvis mange drenge, der har været udsat for overgreb.

Det er typisk en dreng på institutionen, der har været krænker (i 80% af tilfældene), kun meget sjældent en pige og kun i et tilfælde rapporteres en mandlig ansat som krænker (jf. tabel 7.3).

Institutionerne oplyser således samlet, at 36 piger har været udsat for seksuelle overgreb fra en dreng på institutionen, mens 28 drenge har været udsat for overgreb fra en anden dreng.

Seks piger har (tillige) været udsat for overgreb fra en anden pige på institutionen.

Kun i et par tilfælde har et barn/en ung været udsat for seksuelle overgreb fra familiens side eller andre uden for institutionen (jf. tabel 7.3).

Tabel 7.3 Hvem har været udøveren af de seksuelle overgreb under opholdet på institutionen – opgjort på institutionsniveau (n= 41)

Krænker	Andel institutioner % (antal)
Anden dreng	89% (36)
Anden pige	7% (3)
Barnets/den unges familie	5% (2)
Mandlig ansat	2% (1)
Kvindelig ansat	-
Barn uden for institutionen	9% (4)
Voksen uden for institutionen	7% (3)
Tilfældig voksen (møde på nettet o.l.)	9% (4)

Oplysningskilde

Oplysningerne om overgrebet kommer typisk fra barnet/den unge selv, og dernæst fra de andre børn og unge på institutionen. Ud af 41 institutioner oplyser de 35, at oplysningen kommer fra børnene/de unge selv. 19 institutioner oplyser, at det er de andre børn og unge på institutionen, der oplyser det. Kun seks institutioner oplyser, at oplysningen kommer fra barnets familie og en ansat på institutionen.

Det betyder, at i 62 tilfælde er det barnet, der fortæller om overgrebet. I 39 tilfælde kommer oplysningen (tillige) fra de andre børn, og i 17 tilfælde (tillige) fra barnets/den unges familie. Kun i 10 tilfælde er det en ansat på institutionen, der opdager det.

Institutionens indsats over for de børn og unge, der har været udsat for overgreb

Institutionerne oplyser, at de har iværksat en indsats over for samlet 49 børn og unge ud af de 71 børn og unge, om hvem det oplyses, at de har været udsat for overgreb, dvs. 68% af børnene og de unge har modtaget en indsats efterfølgende.

Tabel 7.4 Typer af indsats institutionerne har iværksat over for børnene og de unge, som har været udsat for seksuelle overgreb på institutionen (n= 41)

Type af indsats	Andel institutioner % (antal)
Samtaler med pædagog på institutionen	95% (39)
Samtaler med lederen af institutionen	49% (20)
Samtaler med institutionens psykolog	39% (16)
Drøftet på møder med deltagelse af alle børn og unge på institutionen	36% (15)
Samtaler med psykolog fra amtet/kommunen	10% (4)
Samtaler med privatpraktiserende psykolog	7% (3)
Samtalegruppe med andre børn og unge udsat for seksuelle overgreb	2% (1)

Det har hyppigst været i form af samtaler med pædagog på institutionen, dernæst med lederen af institutionen og psykologen af institutionen (jf. tabel 7.4).

Ud af de 71 børn og unge, der har oplevet et overgreb, blev det i 29 tilfælde anmeldt til politiet (dvs. i 40% af tilfældene). I de tilfælde, hvor der ikke er sket en politianmeldelse oplyses følgende begrundelser: Den krænkede part eller forældrene ønskede det ikke, den krænkede ændrede forklaringer hele tiden, så det var svært at finde ud af, hvad der reelt var sket samt personalets usikkerhed på overgrebets omfang og karakter (hvor alvorligt var det?).

Derimod oplyses det, at der i alle sagerne er foretaget en underretning til kommunens socialforvaltning, hvormed institutionerne også har levet op til deres underretningspligt.

Indsatsen over for krænkeren

Over halvdelen af institutionerne (26 institutioner) oplyser, at de også har iværksat en indsats over for krænkeren. Indsatsen har bl.a. bestået i psykologsamtaler, henvisning til psykiatrisk afdeling, samtaler med pædagog på institutionen, gruppesamtaler på institutionen eller i anbringelse på anden institution. På de øvrige institutioner har man ikke iværksat nogen indsats, i stedet er krænkeren typisk blevet overført til en anden institution.

7.3 Interview med udvalgte døgninstitutioner

I interviewene fortæller personalet, at det kan være meget svært for institutionernes personale at vurdere, hvornår der er tale om overgreb blandt børnene og de unge, og hvornår der er tale om almindelige »bollelege« og andre seksuelle eksperimenter blandt børnene og i forhold til de unge almindelige »kærestier«.

Sex er jo den måde, de kommunikerer på omkring alt... og så er der nogle piger, der tænker.. ja, så må han da kunne lide mig.. når han havde sex med mig..

Det er en svær balancegang mellem at være forelsket og blive krænket... hvornår stopper omsorgen ... og hvornår begynder angrebet...

Ja.. hun gjorde alt for ham – hun tolkede det som omsorg, det hun fik gennem sex .. men spørgsmålet var, om der reelt var tale om overgreb fra hans side... omvendt brugte hun sin seksualitet til at få omsorg... men der er på denne måde stor risiko for, at pigerne prostituerer sig.....

Det gør det ikke mindre svært, at der er tale om oftest stærkt forsømte børn og unge, og herunder børn og unge med erfaringer med seksuelle overgreb, hvilket betyder, at de både har svært ved at sætte egne grænser, og fornemme andres grænser for intimitet. Det bemærkes dog også, at børnene generelt er blevet krænket ikke blot seksuelt men fx også verbalt, hvilket betyder, at de også på andre områder har svært ved at sætte egne grænser.

Af samme grund kan det også være svært at sætte sanktioner over for de børn, der krænker andre børn på institutionen.

Endelig er der børn, der har lært, at de kan få kontakt, opmærksomhed og måske også materielle ting som modydelser for seksuelle ydelser, så det ligner en form for prostitution. De ting, de modtager behøver ikke at være store, et taletidskort kan være nok, og det er ikke kun piger, der prostituerer sig.

Jeg synes jo, at vi har masser af piger, der på sin vis går ud og prostituerer sig.. ikke sådan, at de går ud og trækker, men de har en kæreste, og så får de et taletidskort.. og de har ham kun, fordi de så får et taletidskort.. der er også drenge, der prostituerer sig som trækkerdreng o.l.

Vi havde en pige for nogle år siden, som kravlede ud af vinduet om natten... og gik i byen og fandt fyre, som betalte for deres alkohol og stoffer... pigen var blevet misbrugt hele sin opvækst...

Såfremt der fra de voksne ansattes side sker overgreb, er der i de få tilfælde, de interviewede institutioner kan fortælle om, sket en øjeblikkelig fyring af den ansatte.

En institution kan fortælle om en sag, hvor en mandlig pædagog på institutionen begik »verbale overgreb« mod nogle piger på institutionen i »en form for værtshumor« med seksualiserende undertoner. Han blev straks fyret.

En anden institution, kan fortælle om en hændelse, hvor en mandlig pædagog ventede på en piges værelse, mens hun var i bad. Han blev også fyret øjeblikkelig.

Institutionernes forebyggende arbejde over for seksuelle overgreb på institutionen

Netop fordi der er tale om børn og unge med manglende eller svag fornemmelse for egne og andres grænser, er der fra institutionernes side stor opmærksomhed på at beskytte børnene og de unge mod indbyrdes overgreb og mod, at de stærke forgriber sig på de svage.

Det betyder, at nogle institutioner har regler såsom, at man ikke må lege inde på et værelse med lukket dør. På nogle institutioner gælder det særligt børn, som man har erfaring med har forgrebet sig på andre børn. Det er dog ikke ukompliceret, når det skal vurderes, om der er tale om almindelige seksuelle lege, som ligner alle andre børns, og hvornår der er tale om grænseoverskridende adfærd.

Derfor er der eksempler på institutioner, som har meget strenge regler, og institutioner, der forsøger sig med en vis fleksibilitet, også afhængig af den børnegruppe, de har.

Børnene her må ikke gå ind på et værelse og så lukke døren... dørene skal være åbne..

Der er også piger, der forgriber sig på hinanden ... piger må heller ikke have sex indbyrdes.. man kan ikke være lesbisk her på institutionen...

Og så er der børn, som kan lege helt almindelige bollelege... og andre må ikke lege sammen uden voksenopsyn..

Det er meget svært... ham der er misbrugt af sin far... når han leger med en mindre pige ... og for sjov prøver at trække trusserne af hende ... er det så overgreb?

På ungdomsinstitutionerne, dvs. institutioner med unge i puberteten, er det rigtig svært at styre, fordi de unge selvfølgelig har den samme interesse for det andet køn og for sex, som andre unge i puberteten. Her er der både enkle spilleregler om, at man ikke som pige må gå udfordrende klædt og på den måde invitere til seksuelle tilnærmelser, og eksempler på forbud mod at være kærester på institutionen, mens andre har opgivet sådanne regler, fordi de er svære at styre.

Man må ikke klæde sig udfordrende på her ... bar navle eller gå helt uden tøj på er forbudt.

Man må ikke være kærester her...fordi ofte vil de stærke udnytte de svage.

Vi kan ikke undgå kæresterier... vi må så fortælle dem, hvordan man passer på sig selv, og sætter sine grænser.. det svære er, om man også skal udlevere kondomer eller sikre, at de bruger kondomer.

Et helt andet problem er den mulighed, børnene og de unge har for at chatte på nettet og derigennem etablere seksuelle kontakter samt muligheden for at se pornografiske film på tv. Der er eksempler på piger, der via seksuelt prægede fotos har solgt sig selv på nettet for penge eller andre ydelser eller har mødt mænd på nettet, og der er eksempler på, at børnene og de unge har siddet om aftenen og set pornografiske udsendelser på nettet. Begge dele forsøger man på institutionerne at forhindre, dels ved at børnene og de unge ikke kan gå på nettet, dels ved at fjerne tv på børnenes og de unges værelse.

Vi har været nødt til at fjerne fjernsynene fra værelserne, for ellers lå de og så porno på kanalerne... vi har også været nødt til at sikre, at de ikke kunne gå på nettet og chatte ... eller »sælge sig selv« via fotos o.l. Der sker jo mange overgreb over nettet....

Endelig er der problemet med de piger, der har været udsat for seksuelle overgreb, og som afprøver eller lægger seksuelt op til de mandlige ansatte. Der er eksempler på mandlige ansatte, som har været udsat for grænseoverskridende seksuelt præget adfærd fra disse pigers side. Her er det legalt for den mandlige ansatte at sige fra og lade en anden ansat overtage kontakten til pigen. Det kan være nødvendigt for ikke at udsætte ham for risiko for mistanke om, at det er ham, der inviterer pigen, samtidig med at det er umuligt at opnå en ordentlig pædagogisk kontakt til en pige, der alene er optaget af at afprøve grænser i forhold til ham som mand.

... piger der har været udsat for noget grænseoverskridende seksuelt får ikke en mandlig ansat som kontaktpædagog... og omvendt en mandlig ansat kan også fralægge sig en opgave, hvis en pige lægger for meget op til ham...

8 Institutionernes viden om seksuelle overgreb

8.1 Kendskab til skriftlige vejledninger og handleplaner

Der er i spørgeskemaundersøgelsen spurgt til, hvorvidt døgninstitutionerne har kendskab til relevante skriftlige materialer om forebyggelse og håndtering af seksuelle overgreb på børn og unge med henblik på at undersøge institutionernes videngrundlag, når de står over for at skulle takle børn på institutionen, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der kun er lidt kendskab på institutionerne om foreliggende skriftlige materialer.

Kun en tredjedel af institutionerne oplyser, at de har fuldt kendskab til regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003), og en tredjedel oplyser, at de slet ikke kender den (jf. tabel 8.1).

Kun en fjerdedel af institutionerne kende BUPL's og PMF's vejledningspjece »Når mistanken opstår – om handlemuligheder i overgrebssager«, og halvdelen oplyser, at de slet ikke kender den.

Hvad angår Det Kriminalpræventive Råds håndbog: Overgreb mod børn – ser du noget? Gør du noget? (2002) kender over halvdelen af institutionerne den slet ikke, mens en fjerdedel kender den fuldt ud.

Socialministeriets vejledning om hjælp til børn og unge gennem dialog med forældrene – gennemgang af reglerne om tavshedspligt (Dialogvejledningen Socialministeriet 2003) kender en tredjedel af institutionerne den fuldt ud, mens halvdelen angiver, at de ikke kender den.

Derimod kender stort set alle institutionerne (81%) Bekendtgørelsen om skærpet underretningspligt (Bekendtgørelse nr. 1092, år 2000), mens

kun fem institutioner oplyser, at den kender de ikke. 19 institutioner besvarer slet ikke spørgsmålet. Der er ingen forskelle mellem de forskellige typer af institutioner og deres kendskab til de skriftlige materialer.

Tabel 8.1 Institutionernes kendskab til diverse vejledninger og handleplaner

Institutionerne har kendskab til:	Ja	Til dels	Nej/uoplyst	Total antal institutioner
Regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003)	31% (46)	28% (41)	41% (62)	100% (149)
BUPL's og PMF's vejledningspjece »Når mistanken opstår – om handlemuligheder i overgrebssager«	24% (36)	16% (24)	60% (89)	100% (149)
Det Kriminalpræventive Råds håndbog: Overgreb mod børn – ser du noget? Gør du noget? (2002)	28% (42)	15% (23)	57% (84)	100% (149)
Dialogvejledningen Socialministeriet (2003)	32% (47)	16% (24)	52% (78)	100% (149)
Bekendtgørelsen om skærpet underretningspligt (Bekendtgørelse nr. 1092, år 2000)	81% (121)	3% (4)	16% (24)	100% (149)

8.2 Personaledrøftelser samt deltagelse i kurser og uddannelsesforløb

Langt de fleste institutioner har haft temaet seksuelle overgreb på børn til drøftelse på deres personalemøder, temamøder i institutionen o.l. Det gælder 84% af institutionerne (jf. tabel 7.2). Det gælder især på institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer og psykiske lidelser, som også er dem, der især oplyser, at de har problemet inde på livet. Institutioner med børn og unge med fysiske og psykiske handicap har derimod sjældnere drøftet temaet seksuelle overgreb på børn på deres personalemøder, temamøder i institutionen o.l. Det er samtidig også de institutioner, hvor man sjældnere oplever og har erfaring med seksuelle overgreb på børn.

På møderne er det især blevet drøftet, hvilke signaler på seksuelle overgreb, og hvilke adfærdsmønstre man ser hos børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Derudover er det blevet drøftet, hvilken indsats der kan og skal iværksættes over for børn og unge, der har været udsat for overgreb. Endelig er det også blevet drøftet, hvilke forebyggende

tiltag der er blevet iværksat på institutionen for at forebygge overgreb blandt børnene og de unge under deres ophold på institutionen, men også hvordan man beskytter de mandlige voksne pædagoger på institutionen, fx ved at pædagogerne (det gælder i princippet også de kvindelige pædagoger) aldrig er alene på et værelse med et barn eller en ung af det modsatte køn.

Men det er også blevet drøftet, hvilken rolle institutionen skal have i forhold til behandlingen af børn og unge udsat for seksuelle overgreb. Især fordi institutionerne ifølge kommentarerne til spørgeskemaerne og interviewundersøgelsen ikke føler sig kompetente til at varetage en behandlingsmæssig indsats over for de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, da de som pædagoger ikke er uddannede behandlere.

Tabel 8.2 Har institutionens personale drøftet problematikken omkring seksuelle overgreb på børn og unge

Seksuelle overgreb er noget, man har drøftet	Ja, på møder	Ja, i kaffepauser o.l.	Nej	Antal institutioner, der har svaret
Institutioner for unge med adfærdsvanskeligheder	89% (33)	3% (1)	8% (3)	100% (37)
Institutioner for børn og unge med socioemotionelle problemer	100% (58)	-	-	100% (58)
Institutioner for børn og unge med psykiske lidelser	81% (13)	6% (1)	13% (2)	100% (16)
Institutioner for børn og unge med fysiske og/eller psykiske handicap	60% (15)	16% (4)	24% (6)	100% (25)
I alt	88% (119)	4% (6)	8% (11)	100% (136)

P værdi: 0,00.

Hvad angår deltagelse i kurser, konferencer og uddannelsesforløb om seksuelle overgreb på børn og unge, angiver lidt over halvdelen af institutionerne, at de har deltaget i sådanne. Det gælder også især personalet på institutioner med børn og unge med socioemotionelle problemer samt institutioner for unge (jf. tabel 8.3).

Tabel 8.3 Har (nogle af) de ansatte deltaget i særlige uddannelsesforløb eller kurser om temaet seksuelle overgreb på børn og unge?

Deltagelse i kurser og uddannelsesforløb	Ja, på eksterne kurser	Ja, på interne kurser	Nej	Antal institutioner, der har svaret
Institutioner for unge med adfærdsvanskeligheder	53% (18)	6% (2)	42%(14)	100% (37)
Institutioner for børn og unge med socioemotionelle problemer	63% (34)	19% (10)	19% (10)	100% (58)
Institutioner for børn og unge med psykiske lidelser	40% (6)	7% (1)	54% (8)	100% (16)
Institutioner for børn og unge med fysiske og/eller psykiske handicap	30% (7)	8% (2)	61% (14)	100% (25)
I alt	52% (65)	12% (15)	36% (46)	100% (136)

P værdi: 0,00.

8.3 Institutionens særlige opgaver og handlingsplan

På spørgsmålet om, hvorvidt institutionen synes, at det er deres opgave, at varetage indsatsen over for de børn og unge på institutionen, der har været udsat for seksuelle overgreb før eller under opholdet på institutionen svarer stort set alle institutioner uafhængig af deres målgruppe, at det mener de, at det er. 54% (81) af institutionerne mener, at det i høj grad er deres opgave, mens 26% (39) mener, at det i et vist omfang er deres opgave. Kun seks institutioner mener ikke, at det er deres opgave.

Blandt de institutioner, der mener, at det er deres opgave, er der både institutioner, der mener, at det er en af deres kerneopgaver, men der er også institutioner, der giver udtryk for, at de primært har en udredende og henvisende opgave, eller at indsatsen varetages i tæt samarbejde med en psykolog eller anden ekspertise på eller uden for institutionen, da de ikke selv har forudsætninger for at varetage en egentlig behandlingsmæssig indsats.

Hvad angår en skriftlig formuleret handlingsplan for børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, er det kun de få institutioner, der har formuleret en sådan. Det gælder kun en fjerdedel af institutionerne (39 institutioner), og det gælder især institutioner, hvor målgruppen er børn og unge med socioemotionelle problemer, og især institutioner, hvor man

oplyser, at man med sikkerhed ved, at børn anbragt på institutionen inden for de sidste to år har været udsat for seksuelle overgreb.

Kort sagt, en del døgninstitutioner mener, at det er deres opgave at varetage indsatsen over for de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Men de giver samtidig udtryk for, at de ikke besidder de nødvendige kompetencer til at varetage denne indsats, samtidig med at de ofte ikke har formuleret en egentlig skriftlig handlingsplan for, hvad der skal ske, når et barn har været udsat for et seksuelt overgreb. En handlingsplan er en af de anbefalinger, som gives kommuner og institutioner ifølge regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003).

Litteratur

Bagley, C. (1992): Development of an adolescent stress scale for use of school counsellors. *School Psychology International*, 13, 31-49.

Browne, K. og L. Falshaw (1996): Factors related to bullying in secure accomodation. *Child Abuse Review*, Vol. 5, pp. 123-127.

Fisher, D. og J. Holloway-Vine (1990): *Nottinghamshire Young Sex Offenders Group*. Information paper.

Grimshaw, R. og P. Berridge (1994): *Educating Disruptive Children: Placement and Progress in Residential Special Schools for Pupels with Emotional and Behavioural Diffeculties*. London: National Children's Bureau.

Hobbs, G.F.; C.J. Hobbs og J.M. Wynne (1999): Abuse of Children in Foster and Residential Care. *Child Abuse and Neglect*. Vol. 23, No. 12 pp. 1239-1252.

Lindsay, M. (1997): *The Tip of the Iceberg: Sexual Abuse in the Context of Residential Child Care*. Glasgow: The Centre for Residential Child Care.

Morris, S. og H. Wheatley (1994): *Time to listen: The Experiences of Young people in foster and Residential Care*, London: Children.

NSPCC (1992): *Experiences of Child Abuse in Residential Care and Educational Placements – Results of a Survey*, August 1992.

NSPCC (2003): *It doesn't happen to disabled children. Child protection and disabled children*. Report of the National Working Group on Child Protection and Disability.

NSPCC Miller, D. (2002): *Disabled Children and Abuse*. NSPCC Information Briefings. February 2002.

Powers, J.; A. Mooney og M. Nunno (1990): Institutional Abuse: A review of literature. *Journal of Child and Youth Care*. 4, 81-95

Regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn (2003).

Sinclair, I. og I. Gibbs (1998): *Quality of Care in Children's Homes (Report to the Department of Health)*. York: The University of York Social Work Research and Development Unit.

Spencer, J.W. og D.D. Knudsen (1992): Out of home maltreatment an anlysis of risk in various settings for children. *Children and youth services review* 16:66, 485-492. Pergamon Press.

Sullivan, P.M. et al. (1997): Maltreatment of children with disabilities: family risk factors and prevention implications. *Journal of Child Centred practice* 4(1): 33-46.

Sullivan, P.M. og J.F. Knutson (2000): Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child Abuse and Neglect* 24(10): 1257-1273.

Sullivan, P.M.; M. Vernon og J.M. Scanlon (1987): Sexual Abuse of Deaf Youth. *American Annals of the Deaf* 132, 256-262.

Turk, V. og H. Brown (1993): The Sexual Abuse of Adults with Learning Disabilities: Results of a Two Year Incidence Survey, *Mental Handicap Research*, Vol. 6, No. 3: 193-216.

Summary

Sexual Abuse of Children and Young People Placed in Residential Institutions – Scope and Measures Taken

Issued September 2006

by Jill Mehlbye

How big is the problem?

Children and young people placed in residential institutions are a particularly exposed group in terms of the risk of sexual abuse. They have often grown up in homes with weak social backgrounds and with parents with serious social and personal problems who often are unable to give their children the safe, stable environment and the emotional care children need. This means that the children often grow up with a tremendous need for care and attention, and are therefore »easy targets« for what appears to be warmth and caring from other people. They have also grown up without having learnt to set boundaries in relation to other people, just as they have often been subjected to transgressive behaviour by adults.

A study of residential institutions in Denmark carried out by akf in the autumn of 2005, partly as a questionnaire survey and partly as an interview survey, shows that the majority of residential institutions have received children and young people who have been sexually abused prior to their placement in the institution. Likewise, a number of institutions have also

had children who have been sexually abused by some of the other children at the institution during their placement.

This is especially the case for residential institutions for children and young people with social-emotional problems or for young people with mental illnesses. In contrast, it is rare that residential institutions for children with mental and physical handicaps have or have had experience with children and young people who have been sexually abused before and/or during their placement at the residential institution.

The study's 149 residential institutions either know with certainty or have good reason to suspect that a total of 572 children and young people have been sexually abused prior to placement.

Among these 572 children, the institutions state that they know with certainty that 270 children and young people – i.e. approximately half of the children and young people – have been sexually abused prior to placement, for instance because of a conviction, because the perpetrator admitted the abuse or because the child said so and an adult corroborated the child's story. For almost half of these children/young people, the reason or part of the reason for their placement in a residential institution is the sexual abuse that has taken place prior to placement.

With regard to children and young people who are suspected of having been sexually abused prior to placement, interviews with selected residential institutions show that the residential institutions may strongly suspect abuse in the case of a number of children, in the form of the child or young person displaying strongly sexualised behaviour, showing great interest in sexual topics, seeking contact with adult strangers uncritically and, for girls, displaying sexually provocative behaviour towards the opposite sex. However, this suspicion can be difficult to confirm, either because the child/young person is not ready to talk about it – instead providing hints and vague references – or because the parents are in denial about the possibility. The institutions are also careful about »over-interpreting« the behaviour of children/young people, as experience shows that there are no unambiguous signs that a child or young person has been sexually abused.

How are children who have been sexually abused prior to placement discovered?

In the majority of cases (81 per cent), the social services referring the child informed the residential institution that he/she had been sexually abused prior to placement. Most often in writing and in some cases also in the form of information given verbally. In a few cases, the institutions only received verbal information on the abuse from the social services. In the remaining cases, the institution has received the information from other sources, though most often from the child or young person in question.

Who has been sexually abused prior to placement?

One fourth of the children who have been sexually abused are boys. About half of both girls and boys have been abused by a family member, most often a stepfather. The next most common cases are abuse by the child's own father or a close relative such as an uncle or grandfather. In rarer cases, the abuse has been carried out by an adult or young person outside the family.

What measures have been taken for children who have been sexually abused prior to placement?

In the vast majority of cases, measures have been taken to help the child/young person in connection with the sexual abuse, although for the most part by the institution itself (71 per cent of cases). However, this should also be viewed in the light of the fact that in about half of the cases, the child was placed in a residential institution because of the abuse. The measures taken by the institutions are in the form of the child's dialogues with a social education worker at the institution.

In the interviews, the residential institutional staff explain that it can be very difficult to initiate direct treatment in relation to sexual abuse. The sexual abuse may be part of a larger problematic situation in which the child has also been abused in a variety of other ways, either physically or psychologically. The child may not always be ready to deal with the trauma. Finally, the primary wish is to work with the child's situation as a

whole, for instance by teaching the child to set boundaries in relation to other people.

Some children are not ready to talk about the sexual abuse until adulthood. And the staff do not always feel properly prepared in professional terms to treat much less discuss the sexual abuse with the child or young person, while some feel that it is a difficult topic to talk about because it crosses their own boundaries or because of modesty. It appears that the children or young people are rarely offered actual treatment by the residential institution, for instance in the form of therapy with a psychologist.

Sexual abuse during placement

About one third of the residential institutions studied have experience with abuse among children and young people at the residential institution. Their explanation for this is that when children and young people have been sexually abused by an adult, they have difficulties setting their own boundaries and are, at the same time, sexually experimental in their behaviour towards other children and young people.

It is also very difficult for the residential institutions to watch over the children constantly. Interviews with selected residential institutions show that they attempt to prevent and stop abuse among children by setting rules for how they may interact and behave towards one another. Clothing is one focus area. Nakedness is not accepted, nor is sexually provocative and inviting dress. A child is not allowed to be alone with another child in his or her room, and being »boyfriends« or »girlfriends« with other children at the institution is not accepted. There is also special monitoring of children who are considered at risk of abusing other children.

What overall preventive measures are being taken at the residential institutions?

Only a limited number of the institutions studied have an action plan for children and young people who have been sexually abused. This is the case for only one fourth of the residential institutions. Also only a minority of the institutions state that they have knowledge of the Danish Government's action plan from August 2004 for combating sexual abuse of children.

However, sexual abuse is a theme that has been discussed by the vast majority of residential institutions at one or more staff meetings, and at slightly more than half of the residential institutions, the staff have taken courses on dealing with sexual abuse.

The findings of the study show that, in general, the residential institutions pay a good deal of attention to this difficult topic, which they are forced to deal with because residential institutions house children and young people who have been subjected to massive general abuse and/or neglect, which means that the children and young people are often easy targets for sexual abuse, and perhaps are themselves potential offenders.

How can help and assistance be ensured for this group of children?

It is important that the local authorities and the residential institutions work closely on the task of providing special support and help to children who have been sexually abused. This cooperation should clarify the following: Are residential institutions prepared in professional terms to perform the task of helping children who have been sexually abused or should the local authority take care to ensure that special and individual treatment-related assistance is given to these children, even though they are placed in a residential institution? How can residential institutions be prepared to deal with abuse that takes place among children and young people during placement at the residential institution? Is more training needed? Is it enough with courses and better opportunities to take treatment-related measures in relation to the children and young people living at the residential institution?

This group of children and young people must not be abandoned or denied adequate help, as there is a real risk that the sexual abuse can become lost in the myriad of other problems the children and young people have.